

Aleg 734

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1909.

Wysoki Sejmie!

Sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1908 zostało wprowadzone załatwione w Komisji gospodarstwa krajowego, nie przyszło jednakże pod obrady Wysokiego Sejmu.

Przy debacie wszakże nad Rubr. X. budżetu krajowego na r. 1910 powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 31. stycznia 1910 następujące uchwały:

1) Petycję L. S. 4155 Komitetu c. k. gal. Towarzystwa gosp. we Lwowie o podwyższenie do 6.000 koron subwencji na kontrolę mleczności;

2) Petycję L. S. 4153 Komitetu c. k. gal. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie o podwyższenie do 11.000 koron subwencji na prowadzenie agencji sprzedaży materiału rzeźnego;

3) Petycję L. S. 4156 Komitetu c. k. gal. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie o podwyższenie do 7.500 koron subwencji na akcję tępienia gruźlicy u bydła;

4) Petycję L. S. 3688 Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie o subwencję 10.000 koron na prowadzenie agencji handlu bydłem i trzodą;

„Odsyła się do Wydziału krajowego do zbadania i sprawozdania“.

Z wykonania tych uchwał oraz z czynności odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1909 przedkłada Wydział krajowy sprawozdanie, podobnie jak lat poprzednich, w dwóch rozdziałach:

I. Podniesienie hodowli przy pomocy subwencji kraju i państwa.

II. Wykonanie ustawy hodowlanej z 20. lipca 1892 r. o licencyonowaniu buhajów i utrzymywaniu buhajów gminnych

I. Podniesienie hodowli przy pomocy subwencji kraju i państwa.

Subwencje kraju i państwa na ogólne cele hodowli bydła wynosiły w r. 1909 kwotę 372.000 koron, z czego na kraj przypada 100.000 koron, na rząd zaś 272.000 koron.

Z subwencji powyższych otrzymało c. k. Towarzystwo gospodarskie we Lwowie 244.666 koron 66 gr., c. k. Towarzystwa rolnicze w Krakowie 127.333 koron 34 gr.

Aleg. 1 i 2 Rachunki z użycia tych subwencji dołącza się do niniejszego sprawozdania jako alegaty 1 i 2.

Podobnie jak lat poprzednich ograniczamy się do przedstawienia w niniejszym sprawozdaniu najważniejszych dat z działalności obu krajowych Towarzystw rolniczych na polu podniesienia hodowli bydła, szczególnie bowiem zawarte są w sprawozdaniach tych Towarzystw za r. 1909.

a) Towarzystwo gospodarskie we Lwowie.

Zakładane przez Towarzystwo obory zarodowe pełnej krwi rozwijają się bardzo pomyślnie, czego dowodem jest wielki popyt za wyhodowanymi w nich buhajkami, które w r. 1909 wszystkie z łatwością zostały sprzedane.

W 1909 r. założyło Towarzystwo 4 nowe obory zarodowe pełnej krwi, z tych dwie rasy nizinnej w Chłopicach i Busku a dwie rasy simentalskiej w Zagwoździu i Boryczowie—Turce.

Do pierwszych dwóch obór materiał rozplodowy sprowadzono z Fryzji holenderskiej, do dwóch zaś następujących z Szwajcaryi.

Prócz założenia tych obór powiększono i uzupełniono kilka obór dawniejszych. Wszystkie obory zarodowe pełnej krwi znajdują się w rękach znanych dobrych hodowców, czem dają gwarancję, że nie pozostaną bez wpływu na podniesienie się hodowli w kraju.

Z końcem 1909 r. było 25 obór zarodowych pełnej krwi w których znajdowało się 24 buhajów i 438 krów.

Przeciętna mleczność krów w tych oborach wynosiła od 1457 litr do 4171 litr. rocznie.

Obór zarodowych półkrwi powstało w 1909 roku dziewięć, tak że łącznie z poprzednimi jest ich obecnie 60.

Zadaniem tych obór jest dostarczać Towarzystwu dobrych rozplodników na stacye; z zadania tego wszakże nie wszystkie obory należycie się wywiązują.

Z tego powodu postanowił Komitet zażądać od właścicieli tych obór kategorycznego oświadczenia się, czy chcą po przeciętnej cenie 400 koron za 13-miesięcznego buhajka, dostarczać buhaje na stacye, w przeciwnym bowiem razie Komitet zwinie je, jako nieprzedstawiające żadnej korzyści. W oborach tych było 51 buhajów i 1444 krów, przeciętna zaś roczna mleczność obracała się w granicach 704 l. do 3.380 l.

Zdrowotność obór zarodowych przedstawia się w porównaniu z innymi krajami koronnymi a nawet z Szwajcaryą i Holandją nadzwyczaj korzystnie, przedsiębrane bowiem szczepienia wykazują, że wiele obór jest zupełnie wolnych od gruźlicy, w innych natomiast, których właściciele stosują się do wskazówek szepięcych weterynarzy pro ent sztuk chorych zmniejsza się z każdym rokiem.

Bardzo korzystne rezultaty dają się zauważyć w największej liczbie obór zarodowych pod względem podniesienia się mleczności, co zresztą ma miejsce wszędzie, gdzie się zastosowano do wskazówek Towarzystwa co do żywienia krów. Do tych korzystnych wyników przyczyniła się w głównej mierze wykonywana przez Towarzystwo w znacznej liczbie obór zarodowych pełnej i półkrwi oraz w niektórych prywatnych kontrola dzielności użytkowej. Akcja kontrolna

Towarzystwa objęła w 1909 roku 81 obór, w tem 56 obór zarodowych Towarzystwa oraz 25 obór prywatnych. Jakkolwiek akcja w tym kierunku zakreśla z każdym rokiem coraz szersze granice, to subwencya krajowa na ten cel od kilku lat pozostaje w pierwotnej wysokości 4.000 koron.

Subwencya państwowa na ten cel wzrosła od r. 1904 do 1909 r. z 2000 kor. na 11.000 kor., dalsze zaś podwyższenie tej kwoty uczynił Rząd zależnem od tego czy kraj również ze swej strony podwyższy subwencję krajową. Wydział krajowy uznając wielkie znaczenie powyższej akcji zwłaszcza w obecnym czasie wobec wzrastającego popytu za produktami nabiałowymi i podnoszeniem się cen tychże, jakoteż z uwagi na to, iż dotychczasowa subwencya państwowa i krajowa nie wystarcza na pokrycie wydatków tej akcji i Towarzystwo musi walczyć z wrastającym corocznie deficytem, kwestyę podwyższenia subwencji krajowej weźmie pod rozwagę przy układaniu preliminarza budżetu na r. 1911.

Wielki postęp zrobił Komitet w zakładaniu gminnych obór zarodowych, mając bowiem do dyspozycyi zwiększoną ogólną subwencję a nadto osobno na ten cel od kraju 20.000 koron, założył Komitet w 1909 roku 13 nowych obór gminnych. Obory te wywierają bardzo zbawienny wpływ na podniesienie się hodowli bydła włościańskiego, nigdy bowiem nie podziela tak na włościan przykład obszaru dworskiego, jak kiedy zobaczy on coś lepszego wyprodukowanego przez swego sąsiada, rozporządzającego tymi samymi co on środkami. Jak wielki wpływ wywierają gminne obory zarodowe na podniesienie się hodowli bydła włościańskiego pod względem jakościowym, świadczy fakt, iż w gminach mających od dawna gminne obory zarodowe, nie widzi się już prawie krów chłopskich dawnego typu t. j. stworzeń, o których nie można było powiedzieć, do jakiej rasy one należą. Bydło w takich gminach ma wybitny typ rasy obory zarodowej i wpływ ten odbija się także powoli na gminach sąsiednich. Z tych powodów oborom tym poświęca Towarzystwo w ostatnich latach jak największą pracę i znaczne fundusze. Z końcem 1909 r. obór tych było 64, w nich zaś znajdowało się 744 krów i 64 buhajów. Uznając w całej pełni doniosłość i wpływ tychże obór na podniesienie się hodowli bydła włościańskiego, preliminarzuje Wydział krajowy na r. 1911 podobnie jak lat poprzednich na powyższy cel kwotę 30.000 koron.

W r. 1909 wzrosła również znacznie liczba stacyi buhajów, gdy bowiem w r. 1908 było ich 628, to rok 1909 zamknięty został ilością 705 sztuk. Wydatki na stacye buhajów stanowią najwyższą pozycyą z pośród innych wydatków na cele hodowlane supluje się w ten sposób w części zaniebbania gmin pod względem wykonywania ustawy hodowlanej.

Znaczne straty poniósł Komitet przy sprzedaży ustępujących ze stacyi buhajów a to z powodu silnego spadku cen targowych jak niemniej wskutek tego, iż znaczna część buhajów przeznaczonych na sprzedaż była źle utrzymany. Aby temu w przyszłości zaradzić, zamierza Towarzystwo ustanowić po wszystkich oddziałach posady lustratorów, których zadaniem byłaby kontrola nad buhajami stacyjnymi.

Wystawy przeglądowe bydła włościańskiego odbyły się w r. 1909 w oddziałach borszczowski, pokuckim i przemyskim. Ogółem sprowadzono na te wystawy 545 sztuk bydła, rozdano 177 premii i wypłacono 2050 koron.

Premii za budynki stajenne wypłacono pięć, z tych 4 po 200 koron a jedną w kwocie 100 koron.

Założona w r. 1907 Agencya dla sprzedaży materiału rzeźnego przy Komitecie Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie, wykazuje również w r. 1909 nadzwyczaj wydatną działalność. Według nadesłanych wykazów sprzedano w r. 1909 za pośrednictwem Agencji 2.079 sztuk bydła i trzody chlewnej za 477.094 koron 81 gr., zakupiono zaś w tymże czasie 779 sztuk bydła na opas za cenę 178.246 koron 74 gr.

Za pośrednictwem Biura pośrednictwa przy Zarządzie Towarzystwa Kółek rolniczych, które jest organem Agencji, sprzedano w roku sprawozdawczym 4255 sztuk nierogacizny za sumę 308.630 koron 69 gr. Jakkolwiek za pośrednictwem

Agencji i wspomnianego Biura pośrednictwa sprzedaną została tylko mała część materiału rzeźnego, jaką kraj wysyła na targi zagraniczne, to jednakowoż wpłynęła w znacznym stopniu na ogólne podwyższenie cen materiału rzeźnego, zmusiła bowiem handlarzy do liczenia się z konkurencją Agencji.

Celem wykształcenia odpowiednich sił potrzebnych Agencji w jej dalszym rozwoju wysłał Komitet pięciu kandydatów na kurs dla funkcjonaryuszów agencji zbytu bydła urządzony w Krakowie staraniem tamtejszego Towarzystwa rolniczego.

W przyszłości zamierza Towarzystwo rozszerzyć dotychczasową działalność Agencji przez zwiększenie liczby ukwalifikowanych mężów zaufania, jak również dążyć do utworzenia Spółki zbytu materiału opasowego.

Na prowadzenie Agencji w r. 1909 otrzymał Komitet subwencję rządową w kwocie 15.000 kor. i krajową w kwocie 5.000 koron.

Ponieważ agendy Biura pośrednictwa przy Kółkach rolniczych rozszerzają się coraz bardziej i udzielana przez Komitet Towarzystwu Kółek rolu. na ten cel subwencja w kwocie 6.000 koron nie wystarcza na pokrycie odnośnych wydatków, zamierza Komitet odpowiednio ją podwyższyć.

Wobec tego, iż z dotychczasowych subwencji nie może Komitet przeznaczyć większego zasiłku dla wspomnianego Biura pośrednictwa zwłaszcza, że w najbliższym czasie zamierza przystąpić do urządzenia Centrali dla zbytu bydła we Lwowie, co pociągnie za sobą wielkie koszty, prosi Komitet przeto o podwyższenie dotychczasowej subwencji krajowej. Wydział krajowy o eniając w całej pełni korzyści i znaczenie Agencji dla hodowców, odnosi się przychylnie do powyższej prośby Komitetu i kwestyę podwyższenia subwencji krajowej weźmie pod rozwagę przy układaniu preliminarza budżetu na r. 1911

b) Towarzystwo rolnicze w Krakowie.

W r. 1909 wprowadził Komitet zmiany w dotychczasowym programie akcji hodowlanej, polegające w ogólnych zarysach na tem, że świadczenia Komitetu dla stron prywatnych we formie udzielania materiału hodowlanego nie mają być uskuteczniane za zwrotem jednorazowym pewnej tylko części wydatku poniesionego przez Komitet, le z, że wydane przez Komitet na zakupno odnośnego materiału kwoty mają być zwracane Komitetowi w ratach rozłożonych na pewien dłuższy szereg lat i służyć w dalszym ciągu do wydatnego popierania akcji hodowlanej.

Natomiast mają być przyznawane hodowcom wyższe stosunkowo niż dotychczas kwoty tytułem nagród za rzeczywisty ich staraniem dokonany postęp hodowli, wię: n. p. za dobre utrzymywanie i pielęgnowanie zakupionych dla nich sztuk zarodowych, wzorowy wychów potomstwa od takich sztuk pochodzącego i t. p. Nowo przyjęte zasady stosowano już w roku sprawozdawczym i obserwowano ich skutki, celem zaprowadzenia ewentualnych zmian, gdyby praktyka potrzebę tychże wykazała.

Obór zarodowych założono w r. 1909 trzy, a mianowicie 2 rasy fryzyjskiej w Śledziejowicach i Kobylicu i jedną rasę czerwono-polskiej w Zarzeczu.

Ponieważ w okręgu działalności Towarzystwa rolniczego znajdują się trzy centralne związki hodowlane, mające na celu podnoszenie hodowli i poprawę 3 ras bydła rogatego przez Komitet popieranym t. j. Towarzystwo hodowców czerwonego bydła polskiego, Związek hodowców bydła nizinnego i Związek hodowców bydła simentalskiego, przeto postanowił Komitet na przyszłość wszystkie podania o zakładanie obór zarodowych lub zakupno buhajów rozstrzygać na podstawie opinii wspomnianych Związków. Komitet wychodził przytem z założenia, że słusznem jest przerwienie sprawy wydania opinii w tym względzie na Związki, z których każdy specjalizuje się niejako w popieraniu hodowli danej rasy i znając dobrze stosunki w obrębie tej rasy powinien też być słusznem uprawnionym do wydania swego sądu o potrzebie lub możności założenia w tem lub owem miejscu obory zarodowej odnośnej rasy, zakupna buhaja i t. p.

W każdej z nowo założonych obór rasy fryzyjskiej znajduje się 1 buhaj i 10 krów, zakupionych w Fryzyi holenderskiej. Ogólny koszt założenia tych obór wynosi 20.146 kor. 65 gr.

Nowa Obora rasy czerwono-polskiej w Zarzeczcu składa się z 1 buhaja, zakupionego w szkole roln. w Kobiernicach i 10 krów, zakupionych od hodowców włościańskich.

Koszt zakupna tych sztuk wynosi 3.715 koron.

W innych dawniejszych oborach zaszły tylko małe zmiany wskutek dopkupna nowych i wymiany starych buhajów.

Z końcem r. 1909 wszystkich obór zarodowych było 27 w tem 8 rasy fryzyjskiej, 1 rasy simentalskiej, 1 rasy czerwono duńskiej i 17 rasy czerwono-polskiej. W oborach tych było 223 sztuk krów i jałówek i 153 buhajów, mleczność zaś wynosiła przeciętnie rocznie od 1666 l. do 4152 l. Obory wykazują znaczny postęp tak co do żywienia i utrzymywania bydła dorosłego, jak i odnośnie do wychowu młodzieży. W szczególności objawiała się dążność do więcej naturalnego systemu żywienia bydła w okresie letnim, a to przez zakładanie sztucznych pastwisk, na których zwłaszcza młodzież znajduje najodpowiedniejsze warunki dla swego rozwoju. Natomiast w okresie zimowym indywidualne żywienie krów znajduje coraz szersze zastosowanie, wpływając na zwiększenie produktywności, do czego przyczynia się również urządowa kontrola mleczności zaprowadzona we wszystkich oborach zarodowych.

W prowadzeniu kontroli mleczności zaprowadzono dwie ważne zmiany, a mianowicie zorganizowano kontrolę w oborach gminnych a nadto wprowadzono, ważenie krów, które umożliwi właścicielom obór układać dokładniej normy żywienia, kontroli zaś da możliwość ścisłego określenia stosunku, zachodzącego między mlecznością a zużytą karmą u poszczególnych krów.

W ciągu 1909 r. prowadzoną była kontrola w 58 oborach, obejmujących łącznie 2.330 krów.

W porównaniu z rokiem poprzednim przedstawia się r. 1909 w odniesieniu do mleczności mniej korzystniej.

Spowodowała to dwuletnia klęska gospodarcza, brak paszy i coraz częściej szerzące się zakaźne ronienie u krów, które nieraz doprowadza niemal do ruiny całej obory.

Szczegółowe daty odnośnie do kontroli mleczności zawarte są w sprawozdaniu Towarzystwa roln. za r. 1909.

Obór gminnych zarodowych założono w r. 1909 siedm, łącznie więc z poprzednimi jest ich obecnie 11. Nowe obory założono w Strzelcach wielkich, Bierzanowie, Brzezinach, Kętach, Zbydniowie, Jaworniku i Strzeszycach. Dwie pierwsze są rasy nizinnej, następne zaś rasy czerwono-polskiej. Koszt założenia tych obór wyniósł 29.140 kor.

Podobnie jak lat poprzednich i w r. 1909 akcyą w tym kierunku wywołała wielkie zainteresowanie w kołach hodowców włościańskich, czego dowodem są liczne podania o tworzenie gminnych obór, z których tylko niektóre Komitet mógł uwzględnić, a to zarówno ze względu na wysokość funduszy na ten cel przeznaczonych jak również z uwagi na konieczność odpowiedniego wyboru miejscowości, w których obory takie mają powstać.

Przeprowadzone w tych oborach premiowanie krów i pochodzącego od nich przychowku wykazało, że obory te rozwijają na się ogół pomyślnie, dzięki troskliwej i umiejętnej opiece i pracy opiekunów obór.

Spodziewać się należy, że obory gminne wpłyną w przyszłości na pomyślny rozwój i poprawę hodowli bydła włościańskiego, jeżeli sami hodowcy-włościanie zaopiekują się troskliwie powierzonymi im pieczy sztukami i przez dobry i odpowiedni wychów potomstwa pochodzącego od takich sztuk położą dalsze niejako podwaliny pod poprawę hodowli włościańskiej.

Uznając wielkie znaczenie stacyi dobrych buhajów dla podniesienia hodowli bydła i mając na względzie zwiększenie się liczby Towarzystw roln. okręgowych, powiększył Komitet w r. 1909 fundusz przeznaczony na zakupno buhajów stacyjnych do 52.600 koron.

W r. 1909 przybyło 17 nowych stacyi, ogółem zaś było ich 421, z tego 282 stacyi buhajów subwencyjnych, 139 zaś buhajów subwencyonowanych.

Wskutek zmiany programu akcyi hodowlanej wydał również Komitet nową instrukcyę dla Towarzystw roln. okręgowych, normującą warunki zakupywania buhajów na stacye.

W myśl nowej instrukcyi, stacye buhajów tworzy się przede wszystkim w tych miejscowościach, w których Związki hodowlane, kółka rolnicze lub gminy zobowiążą się do ponoszenia kosztów utrzymywania buhaja. Wybór miejsca, hodowcy, jakoteż ustanowienie taksy od skoku służy Towarzystwu roln. okręg.

Zakupiony buhaj pozostaje własnością Towarzystwa, które go może sprzedać w razie niezdatności do chowu lub przenieść na inną stacyę.

Oprócz zakupna buhajów może także Towarzystwo udzielać hodowcom nagrody za dobre utrzymanie buhajów licencyonowanych będących ich własnością, o ile ci udowodnią, że w ciągu roku odstanowili buhajem 80 obcych krów i jałówek.

Nagrody takie mogą być przyznawane w wysokości 80—100 koron dla jednego właściciela buhaja licencyonowanego.

Podobnie jak lat poprzednich i w roku sprawozdawczym wydelegował Komitet do Fryzyi holenderskiej komisję celem zakupna materiału hodowlanego dla nowo założonych 2 obór zarodowych jak również na rachunek prywatnych hodowców.

Ogółem zakupiono 6 buhajów, 60 krów, 2 jałowice cielne, 5 buhajów młodszych i 31 cieliczek za sumę 66.783 kor. 41 gr. z czego na Komitet przypada 20.146 kor. 65 gr. reszta zaś na hodowców prywatnych.

Związki hodowlane włościańskie rozwijały się w r. 1909 bardzo pomyślnie, jak to wykazały lustracye i premiowania, jak niemniej i ten fakt, że do ulwonej nowej obory zarodowej w Zarzeczu i 5 obór gminnych nabyto materiał rozplodowy niemal wyłącznie w obrębie związków hodowlanych. Obecnie istnieje 7 związków hodowlanych włościańskich bydła czerwono-polskiego.

Wobec tego, iż w myśl nowego programu hodowlanego Komitet zakłada obory gminne w obrębie związków hodowlanych, odpadła potrzeba rozdzielania między hodowców włościańskich jałówek cielnych względnie krów, jak to miało miejsce w latach poprzednich, a natomiast udziela Komitet na utrzymanie buhajów związkowych zasiłków w rocznej kwocie po 200 koron oraz przeznacza znaczne kwoty na premiowanie bydła w obrębie tych związków.

Prócz tego zaprowadził Komitet urzędową kontrolę mleczości u bydła włościańskiego w obrębie związku wilamowickiego i czanieckiego, celem popierania hodowli bydła czerwonego u włościan także w kierunku zwiększenia mleczości i kontrolę tę zamierza Komitet rozszerzyć również w przyszłości i na inne obory.

Z powodu zwiększenia się liczby Towarzystw roln. okręg podwyższył Komitet fundusz przeznaczony na premiowania i wystawy do 14.000 K.

Do najlepszych premiowań bydła czerwono-polskiego należały premiowania w okolicach, gdzie związki hodowlane włościańskie od szeregu lat wpływają na rozwój i poprawę hodowli.

Na szczególne wyróżnienie zasłużyły premiowania w Jodłowniku, Czańcu, Wilamowicach, Brzeżanach i Komornikach.

Co się tyczy bydła rasy Simental i Bern — Simental, którego najlepiej rozwinięta hodowla istnieje w powiecie krośnieńskim i jasielskim, najlepiej wypadły premiowania w Tarnowcu i Krośnie. Jak się z premiowań można przekonać

widoczny był niezaprzeczony postęp hodowli bydła w latach ostatnich. Do tego przyczynia się co raz większe zrozumienie potrzeby prowadzenia staranniejszej i racjonalniejszej hodowli, poparte wyższymi cenami.

Oprócz premiowań odbyły się dwie wystawy rolniczo-przemysłowe w Brzostku i Ropczycach. Ogółem sprowadzono na te wystawy 400 sztuk bydła rogatego. Obie wystawy udały się w zupełności i obudziły znaczne zainteresowanie wśród włościan, dając obok pouczenia także impuls do pożytecznej wspólnej pracy.

W roku sprawozdawczym przyznał Komitet 9 premii za wzorowe stajnie włościańskie, z tych 5 po 200 kor., 2 po 300 kor. i 2 po 150 koron.

Chociaż zarówno rok ubiegły jak i bardzo spóźniona wiosna w r. 1909 była dla hodowli bydła bardzo niepomyślną, to jednakowoż Komitet, uznając pożytek i potrzebę dorocznych targów na bydło rozplodowe w Krakowie, urządził również i w r. 1909 siódmy z kolei targ w Krakowie, który się odbył w dniach 22. i 23. maja b. r. Na targ ten doprowadzono 114 sztuk, mniej zatem o kilkanaście niż w roku ubiegłym.

Materyał dostawiony robił na ogół wrażenie wcale dodatnie, jeżeli się uwzględni niekorzystny dla hodowli rok poprzedni, oraz trudności wyżywienia dorosłego bydła jak i wychowania młodzieży. Wogóle znać było postęp zarówno w wyrównaniu materyału jak i w jego utrzymaniu. Najliczniej reprezentowane było jak zwykle bydło nizinne, najmniej zaś bo zaledwie 15 sztuk było bydła rasy Simental i Bern Simental. Zdoprowadzonego bydła sprzedano 76 sztuk czyli 67% za łączną sumę 46.304 kor., z czego Komitet zakupił 14 sztuk za kwotę 8.000 kor., Towarzystwa roln. okręg. 31 sztuk za 16.106 kor., Towarzystwo hodowców czerwonego bydła polskiego za 5.850 kor., wreszcie strony prywatne 21 sztuk za 15.468 kor.

Podobnie jak w latach poprzednich połączono z targiem również w r. 1909 premiowanie buhajów. Co do premiowania wprowadzono tę zmianę, że premiowanie trzech ras bydła reprezentowanych na targu powierzono trzem centr. Związkom hodowlanym. Wszystkie te związki wybrały z pośród siebie komisye premiujące, których wnioski zostały następnie przedłożone do zatwierdzenia głównej Komisji premiującej, wybranej przez Komitet. Nagród rozdano 43.

Biuro handlowe dla eksportu i sprzedaży bydła, prowadziło w r. 1909 akcyę w dotychczasowych ramach. W działalności swej musiało Biuro walczyć z wielkimi trudnościami, a mianowicie z brakiem wag po gminach, nieufnością ludności, zawistnem stanowiskiem handlarzy i bałamuceniem rolników przez ich agentów. W roku sprawozdawczym przystąpił Komitet do zakładania spółek handlu bydłem i trzodą, jako stowarzyszeń zarejestrowanych z ograniczoną poręką. Spółki takie powstały dotąd w Rzeszowie, Krośnie i Strzyżowie.

Do spółek tych garnie się licznie ludność włościańska co pozwala wnosić, że będą to instytucye bardzo żywotne.

W ciągu r. 1909 ustanowił Komitet na próbę inspicjentów powiatowych, których zadaniem jest pouczać ludność o celach organizacyi, zachęcać do udziału i pomagać miejscowym czynnikom w zbieraniu materyału i w załadowywaniu, wreszcie interweniować w razie potrzeby u władz kolejowych i weterynaryjnych.

Według przedłożonych wykazów sprzedano w r. 1909 za pośrednictwem Biura na targach we Wiedniu, Pradze, Bernie, Opawie, Ostrawie i Krakowie 7174 sztuk bydła i trzody chlewnej (5.886 świń) za łączną sumę 697.501.14 K.

Porównując powyższe daty z analogicznymi datami Agencyi sprzedaży materyału rzeźnego przy Towarzystwie gospodarskiem we Lwowie okazuje się, że Biuro sprzedało 1.288, Agencya 2.079 sztuk bydła rogatego, świń sprzedało Biuro 5.886, a Agencya 4.225 sztuk, obrót zaś kasowy Biura był mniejszy od obrotu Agencyi tylko o 88.224.43 kor.

Na rok 1909 udzieliło Ministerstwo roln. Komitetowi na prowadzenie Biura subwencyę w kwocie 10.000 kor. z tem zastrzeżeniem, że dalsze popieranie czyni zawisłem od poparcia, jakie kraj tej akcyi udzieli.

Wydział krajowy oceniając wielkie korzyści jakie Biuro to oddaje producentom bydła a zwłaszcza producentom z kół włościańskich, przyznał w r. 1909 Komitetowi z funduszu 30.000 kor. przeznaczonego przez Wys. Sejm w r. 1907 na podniesienie hodowli bydła mięsnego zasiłek jednorazowy w kwocie 5.000 kor. na pokrycie wydatków połączonych z utrzymaniem Biura.

Wydział krajowy tważył udzielenie tego zasiłku również i z tego względu za zupełnie słuszne i uzasadnione, że Towarzystwo gosp. we Lwowie otrzymało od Wys. Sejmu na prowadzenie swej Agencji subwencję w kwocie 5.000 kor., Towarzystwo rolnicze zaś nie dostało, jakkolwiek Biuro sprzedaży bydła działalnością swoją dorównuje Agencji.

Wobec tego, że Agendy Biura sprzedaży bydła wzrastają z każdym rokiem i z ich wzrostem zwiększają się również i koszty, na których pokrycie nie wystarcza subwencya państwowa, zwrócił się Komitet Towarzystwa roln. z petycją do Wys. Sejmu o przyznanie na powyższy cel stałej rocznej subwencji

Petycję tę odstąpił Wys. Sejm do zbadania i sprawozdania.

Wydział krajowy odnosi się do petycji tej z wyżej przytoczonych względów nadzwyczaj przychylnie i kwestyę wstawienia odpowiedniego kredytu na ten cel do budżetu na rok 1911 weźmie pod rozwagę przy układaniu preliminarza tegoż budżetu.

Akcya tępienia gruźlicy u bydła.

Podobnie jak lat poprzednich prowadził Wydział krajowy akcyę tępienia gruźlicy u bydła rogatego w sposób dotychczasowy przy współudziale obu krajowych Towarzystw rolniczych. Z ramienia Wydziału krajowego szczepienia rozpoznawcze przeprowadzał nowo zamianowany weterynarz krajowy p. Mieczysław Dalkiewicz. Szczegółowe sprawozdanie z akcyi powyższej zamieszczone jest w aleg. 3. gacie 3.

Ponieważ w ostatnich latach okazały się pewne wątpliwości przy tępieniu gruźlicy zapomocą metody Banga, przeto Wydział krajowy poddał sprawę tę pod obrady kraj. komisji dla spraw roln., która na posiedzeniu w dniu 20. lipca 1910 uchwaliła doradzać Wydziałowi krajowemu, aby 1) dążył do usuwania niedowierzania w skuteczność metody Banga, która w połączeniu z klinicznym badaniem, jak to się u nas praktykuje, może oddawać akcyi rozpoznawania gruźlicy znaczne usługi, 2) aby udał się do korporacyi rolniczych, aby skłoniły właścicieli obór zarodowych do korzystania z pomocy Wydz. kraj. przy tępieniu gruźlicy zapomocą fachowych badań i środków, 3) aby zwrócił uwagę hodowców na konieczność usuwania z obory i oddawania na rzeź sztuk z tzw. otwartą gruźlicę, dalej na higieniczny wychów i utrzymywanie bydła na starannie założonych pastwiskach, jakoteż aby popierał zakładanie takich pastwisk.

Uchwałą z 31. stycznia 1910 odesłał Wys. Sejm petycję Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie o podwyższenie subwencji krajowej na powyższą akcyę do zbadania i sprawozdania. W petycji tej podnosi Komitet, że wyniki dotychczasowe akcyi tępienia gruźlicy przemawiają nietylko za dalszem jej prowadzeniem lecz nadto za znacznem jej rozszerzeniem a w szczególności za rozszerzeniem jej na obory gminne.

Rozumie się, że fundusz przeznaczony na tę akcyę który od szeregu lat pozostaje nie zmieniony, nie może wystarczyć na rozszerzenie tej akcyi, zwłaszcza, że zachodzi potrzeba podwyższenia płacy i dyet, weterynarza towarzystwa trudniącego się akcyą tępienia gruźlicy a do którego płacy Komitet już obecnie musi z innych funduszy dokładać rocznie około 1.600 kor.

Przytoczone przez Komitet motywa na uzasadnienie prośby, uważa Wydział krajowy za zupełnie słuszne i kwestyę podwyższenia odnośnej subwencji weźmie pod rozwagę przy układaniu preliminarza budżetu na r. 1911 a równocześnie zwróci się do Ministerstwa rolnictwa z przedstawieniem o podwyższenie również w tym samym stosunku subwencji państwowej.

Ronienie zakaźne u krów.

Ponieważ choroba ta w ostatnich latach przybiera coraz szersze rozmiary wyrządzając hodowli ogromne straty a zarazem jest jedną z głównych przyczyn wzrastającej drożyzny mleka i masła, przeto Wydział krajowy poddał tę sprawę pod obrady Sekcyi kraj. komisji dla spraw roln., która na posiedzeniu w dniu 20. lipca 1910 uchwaliła doradzać Wydziałowi krajowemu, aby celem dokładnego zbadania sposobu szerzenia się tej choroby i obmyślenia środków jej zwalczania wstawił do preliminarza budżetu na r. 1911 kwotę 2000 kor. dla rozdziału w równej części między c. k. Akademię weter. we Lwowie i c. k. Instytut weter. w Krakowie, które to czynniki zająć się mają powyższą sprawą.

Akcya cała prowadzoną ma być pod ścisłą dyskretyą a wyniki jej przedstawione zostaną zwołanej w tym celu ankiecie, złożonej ze sfer rolniczych i weterynaryjnych.

II. Wykonanie ustawy hodowlanej.

Na polu wykonania ustawy hodowlanej dążył Wydział krajowy za pomocą wszystkich przysługujących mu środków do tego, by powołane czynniki spełniły zadania przez ustawę im nałożone.

W szczególności wywierał Wydział krajowy nacisk na Komisye licencyonujące w tym kierunku, aby wszystkie Komisye przeprowadziły licencyonowanie i wydały orzeczenie w sprawie potrzebnej w każdej gminie liczby buhajów licencyonowanych, względnie przedłożyły wnioski w sprawie udzielenia w tym względzie gminom ulg. na Wydziały powiatowe zaś wpływał Wydział krajowy w tym duchu, aby pilnie przestrzegały spełnienia przez gminy obowiązku z § 9 ust. hodowl. co do zapewnienia dla użytku swych członków w drodze najmu lub kupna oznaczonej przez Komisye licencyonujące ilości buhajów licencyonowanych, w razie zaś gdyby gminy chciały się uchylić samowolnie od tego obowiązku, użyły wszystkich środków zaradczych i przymusowych w ustawie przewidzianych.

Zadanie to włożone na gminy ma pierwszorzędne znaczenie dla postępu i rozwoju hodowli.

Jakąż korzyść bowiem przynieść może podniesieniu się hodowli samo tylko zalicencyonowanie choćby największej liczby buhajów prywatnych, skoro buhaje te jak poucza doświadczenie w bardzo wielkiej liczbie wypadków usuwane są od rozplodu przez sprzedaż a właściciele krów nie mając do dyspozycyi rozplodników dobrych z konieczności muszą używać do stanowienia buhajów nielicencyonowanych.

Wskutek tego chów zamiast się podnosić w wielu powiatach pozostaje w ciągłym zaniedbaniu a koszta poniesione na Komisye licencyonujące stają się zupełnie bezcelowymi i nieproduktywnymi.

Dotąd znaczna część Wydziałów powiatowych nie troszczy się w odpowiedni sposób o wykonanie przez gminy powyższego obowiązku i prawie z reguły pozostawia woli gminy, czy chce kupić lub nająć buhaja, czy nie chce. Z zadowoleniem wszakże stwierdzić musi Wydział krajowy, że pod wpływem jego wskazówek i pouczeń stosunki w tym względzie z każdym rokiem stopniowo zmniejszają się na lepsze.

Akcję w tym względzie rozpoczynają Wydziały powiatowe od gmin, wykazujących najdogodniejsze warunki po temu.

Wydział krajowy sprzyja też w zasadzie myśli stopniowego przeprowadzania tych przepisów wszędzie tam, gdzie warunki i siły miejscowe nie zezwalają na wprowadzenie ich w życie od razu w pełnej rozciągłości w całym powiecie i spieszy z przyznaniem ulg gminom na nie zasługującym w przekonaniu, że uwolnienie ich od obowiązku utrzymywania buhajów gminnych pozwoli organom powyższym na skupienie tem większej energii i pilności w kierunku prze-

prowadzenia woli ustawy we wszystkich innych gminach powiatu, które żadnych ulg nie potrzebują.

Przystępując do szczegółowego omówienia wykonania ustawy hodowlanej, nadmienić należy przede wszystkim, że licencyonowanie buhajów przeprowadzonym zostało we wszystkich okręgach.

Oprócz licencyonowania głównego, zarządziło kilka komisji licencyonowanie dodatkowe w jesieni, aby umożliwić właścicielom buhajów, które z powodu niedostatecznego wieku lub wyglądu nie nadawały się na razie do zalicencyonowania, uzyskanie dla nich licencji w czasie późniejszym.

Ogółem zalicencyonowano w 1909 roku 7.988 buhajów. Ilość buhajów licencyonowanych jest w rzeczywistości nieco wyższą, gdyż okręgi Nisko i Ulanów, w których licencyonowanie się odbyło, do dnia zamknięcia sprawozdania nie przedłożyły rejestrów licencyonowanych buhajów.

Porównując powyższy wynik licencyonowania z analogicznym wynikiem 1908 r., okazuje się, że liczba licencyonowanych buhajów w r. 1909 jest przeszło o 1.000 mniejszą niż w roku poprzednim.

Na niekorzystny ten rezultat licencyonowania złożyły się dwa lata klęsk elementarnych oraz spowodowany spóźnioną w r. 1909 wiosną brak paszy, które to przyczyny zmusiły hodowców do wysprzedaży swego inwentarza w wielkiej ilości.

Również i jakość przyprowadzonych do licencyonowania buhajów przedstawiała się ujemnie.

Jak stwierdza przeważna część komisji licencyonujących, buhaje przedstawione do licencji były liche, źle utrzymane i odżywione, tak, że w wielu wypadkach komisje nie mając wyboru, z konieczności udzielały licencji buhajom, które pod względem swej wartości wiele pozostawiały do życzenia.

Według wykazów bydła rogatego było z końcem 1908 r. w gminach buhajów zdalnych do rozplodu 45.325 sztuk, buhaje licencyonowane zatem stanowią 17,6% buhajów zdalnych do rozplodu.

Powody tego wyjaśniliśmy w poprzednim sprawozdaniu.

Wydział krajowy w każdym wypadku, skoro tylko jaka komisja w sprawozdaniu swem podniosła brak zainteresowania się u właścicieli licencyonowaniem, a w następstwie czego i małą ilość przyprowadzonych do licencyonowania buhajów odnosił się bezwzględnie do starostw z przedstawieniem, aby w myśl okólników c. k. Namiestnictwa, wezwały Zwierzchności gminne i Żandarmerję do ścisłego przestrzegania, by do stanowienia krów używano buhajów licencyonowanych oraz donoszenia o wszelkich przekroczeniach, celem ukarania winnych.

W myśl przepisów wykonawczych do ustawy hodowlanej odbywa się z końcem każdego roku spis bydła rogatego, który stanowi dla komisji licencyonujących podstawę do wydania orzeczenia z § 8 co do liczby buhajów licencyonowanych, jakie się powinny znajdować w każdej gminie.

Według wykazów, które przedłożyły wszystkie Wydziały powiatowe, z wyjątkiem lwowskiego i jarosławskiego, co do których operamy się na wykazach z lat poprzednich, znajdowało się we wszystkich gminach 1.884.212 krów i stanownych jałówek, czyli że na pokrycie tychże licząc jednego buhaja na 100 krów i stanownych jałówek potrzeba 18.842 buhajów.

Jak wyżej wspomnieliśmy zalicencyonowano w 1909 roku 7.988 buhajów brakuje zatem 10.864 czyli, że buhaje licencyonowane stanowią 42,4% ogólnej liczby buhajów potrzebnych.

Postęp znaczny widoczny jest w akcji w sprawie buhajów gminnych t. j. buhajów przez gminy najętych względnie kupionych.

Wszystkich buhajów gminnych w r. 1909 było 3.387 sztuk, z tego na najęte przypada 2.994 sztuk na własne 393.

Porównując ten rezultat z analogicznym wynikiem r. 1908, okazuje się przybytek 363 sztuk buhajów gminnych.

Pomyślny ten rezultat należy przypisać ciąglemu przypominaniu Wydziałom powiatowym przez Wydział krajowy obowiązku czuwania nad wykonaniem przez gminy zadania z § 9 ust. hod. jak nie mniej rezultat ten świadczy o tem, że Wydziały powiatowe, które dotychczas w tym względzie zupełnie biernie się zachowywały, przekonały się, że tylko licencyonowanie w połączeniu z zapewnieniem przez gminy odpowiedniej liczby buhajów licencyonowanych może przyczynić się do podniesienia hodowli bydła.

Podana wyżej cyfra buhajów gminnych jest nawet w rzeczywistości nieco wyższą, do chwili bowiem zamknięcia niniejszego sprawozdania, brak dat w tym względzie z powiatów gorlickiego, kałuskiego i podhajeckiego.

Chcąc dać dokładny obraz ile buhajów było w r. 1909 zapewnionych do rozplodu bydła należy doliczyć do buhajów gminnych buhaje powiatowe i buhaje na stacyach obu krajowych Towarzystw rolniczych.

W r. 1909 było buhajów gminnych	3.387
„ „ „ powiatowych	61
„ „ „ stacyjnych	1.130
Razem	4.578

czyli, że buhaje zapewnione stanowiły zaledwie 24·3% ogółu buhajów potrzebnych.

Ile w każdym powiecie autonomicznym znajdowało się w r. 1909 buhajów gminnych, powiatowych, stacyjnych, licencyonowanych oraz ile jest buhajów potrzebnych to podaje dołączona jako alegat 4 do niniejszego sprawozdania tabelka.

Dla stopnia rozwoju organizacyi hodowlanej wielkie znaczenie posiada odpowiedź na pytanie w jakim stosunku postarały się gminy i powiaty dany w kraju materiał buhajów licencyonowanych zapewnić dla użytku właścicieli bydła, jaki więc panuje stosunek między liczbą wszystkich buhajów licencyonowanych, a liczbą buhajów licencyonowanych gminnych i powiatowych t. j. najętych lub kupionych przez gminy lub powiaty.

W całym kraju stanowiły buhaje gminne (3.387 sztuk) 42·4% ogółu buhajów licencyonowanych, których było 7.988 sztuk.

W ciągu r. 1909 interweniowały Wydziały powiatowe na podstawie § 11. ustawy hodowlanej w przymusowem dostawieniu buhajów w następujących powiatach:

Powiat	Liczba gmin	Liczba buhajów
Bochnia	5	5
Brzesko	2	2
Gródek	55	111
Piłzno	7	7
Tarnobrzeg	5	5
Wieliczka	50	69

Co do kwot, jakie wstawiły gminy same lub Wydziały powiatowe do budżetów gminnych na r. 1910 na zakupno buhajów to podaje tabelka umieszczona na końcu sprawozdania jako alegat 5.

Jak wyżej nadmieniliśmy Wydział krajowy stał przy stosowaniu drugiej części ustawy hodowlanej, traktującej o buhajach gminnych na tem stanowisku, iż należy ją ściśle przeprowadzać w tych powiatach i gminach które są do tego już do pewnego stopnia przygotowanymi, natomiast w innych powiatach i gminach, gdzie warunków takich dotychczas nie ma, należy dopiero przygotować odpowiedni grunt i następnie stopniowo wprowadzać ją w życie w całej ciągłości.

W myśl tej zasady uwolnił Wydział krajowy na podstawie § 21 szereg gmin bądź w całości bądź tylko częściowo od obowiązku utrzymywania buhajów gminnych w ciągu r. 1909.

W poprzednim sprawozdaniu zaznaczyliśmy, że Wydział krajowy przeprowadził podział kraju na strefy hodowlane, opierając się na planie dostarczonym przez oba krajowe Towarzystwa rolnicze

Obecnie na skutek wniosku c. k. Towarzystwa gospodarskiego we Lwowie uskutecznił Wydział krajowy zasięgnąwszy opinii krajowej komisji dla spraw rolniczych pewne zmiany w powyższym podziale na strefy a mianowicie wyłączył gminę Werbiż powiatu lwowskiego ze strefy hodowlanej rasy nizinnej a przeznaczył ją do strefy hodowlanej rasy górskiej, taksamo postąpił z powiatem sądowym gliniańskim, w powiecie zaś kamioneckim, część zachodnią przeznaczył dla rasy górskiej, resztę zaś powiatu dla rasy nizinnej.

Z końcem r. 1909 upłynął piąty okres trzechletni działalności komisji licencyonujących, przeto z początkiem 1910 r. zajął się Wydział krajowy zorganizowaniem tych komisji na szóste trzechlecie 1910--1912.

Ilość okręgów powyższych komisji powiększyła się o jeden a mianowicie w powiecie rzeszowskim w miejsce istniejących dotychczas dwu okręgów utworzono trzy a mianowicie okręg Rzeszów-Głogów, Tyczyn-Błażowa i Strzyżów-Czudec. Zarządzenie to wydanem zostało w interesie ludności, celem ułatwienia doprowadzenia buhajów do licencyonowania, okręgi bowiem dotychczasowe były bardzo obszerne tak, że niektórzy właściciele buhajów musieli je pędzić do licencyonowania przez kilka nieraz mil.

Poza tą zmianą wszystkie inne okręgi zatrzymały dotychczasowe swe granice.

Okręgi te oraz skład komisji licencyonujących ogłoszone zostały w Dz. u. kr. Nr. 88 z r. 1910.

W skutek odezwy c. k. Namiestnictwa przypomniał Wydział krajowy okólnikiem z 18. listopada 1909 L. 50 245 wszystkim komisjom licencyonującym, iż w myśl §. 4 ust. hodowlanej obowiązane są z reguły powoływać do udziału licencyonowaniu buhajów weterynarzy, bądź to w charakterze rzeczoznawcy bądź też członka, i że tylko wyjątkowo gdy zachodzi wielka trudność w powołaniu weterynarza licencyonowanie odbyć się może bez jego współudziału.

Według zamknięcia ruchunkowego za r. 1909 wydatek funduszu krajowego na koszt komisji licencyonujących wynosił kwotę 27.631 kor. 53 gr. zatem był wyższy od kwoty na ten cel preliminowanej o 2.631 kor. 53 gr.

Z kwoty powyższej przypada na koszt podróży weterynarzy 14.452 kor. 31 gr., na koszt komisyjne przewodniczących 10.793 kor. 68 gr. na piętna 428 K. 80 gr. na druki zaś 1.956 kor. 74 gr.

Na wspomniane przekroczenie kredytu na koszt komisji licencyonujących złożyły się wyższe wydatki na druki, których zapas z lat poprzednich zupełnie się wyczerpał, jak nie mniej i ta okoliczność, iż bardzo wielu przewodniczących i weterynarzy przedłożyło rachunki za udział w licencyonowaniu w r. 1908 dopiero w pierwszej połowie 1909 r. tak, że koszt te nie mogły już być pokryte z kredytu r. 1908 lecz musiały być zarachowane na r. 1909.

Przekroczenie w mowie będące znajduje częściowo pokrycie swe w wyższej o 500 kor. od preliminowanej subwencji państwowej tudzież w przeniesionem z r. 1908 zaoszczędzeniu odnośnego kredytu w kwocie 1.746 kor. 02 gr.

W myśl § 4. ustawy hodowlanej na funduszu krajowym ciążą jedynie koszt komisyjne przewodniczących i weterynarzy, o ile ci ostatni nie są zarazem członkami komisji, koszt komisyjne zaś wszystkich innych członków komisji licencyonujących pokrywa fundusz powiatowy.

Jak się okazuje z nadesłanych wykazów wydatki funduszy powiatowych na powyższy cel wynosiły w r. 1909 kwotę 20.201 kor. 49 gr., były zatem wyższe o 3.133 kor. 46 gr. niż w roku poprzednim.

Z zamknięcia rachunków stałego funduszu hodowlanego za r. 1909 okazuje się, że fundusz ten z końcem 1909 r. wynosił kwotę 133.314 kor. 65 gr. a mia-

nowicie lokacya w Banku krajowym z dnia 31. grudnia 1909 wynosiła 31 876 kor. zaś należitości czynne z powodu udzielonych pożyczek gminom i Wydziałom powiatowym wynosiły kwotę 101.458 kor. 65 gr.

W ciągu r. 1909 zaciągnęły z tego funduszu pożyczki następujące powiaty i gminy: tarnobrzski 3.000 kor., krakowski 15.000 kor., brzeżański 10.000 kor., krośnieński 10.000 kor., pilzneński 1980 kor., jasielski 10.000 kor., gmina Dobromirka pow. Zbraraż 500 kor., Czerniejów pow. Stanisławów 600 kor. i Tudorkowice pow. Sokal 400 koron.

Jak z powyższego zestawienia i porównania z poprzednimi latami wynika, rok 1909 wykazuje największą cyfrę zaciągniętych pożyczek a objaw ten świadczy wymownie o tem, iż Wydziały powiatowe zainteresowały się w wyższym stopniu sprawą podniesienia hodowli bydła i na szeroką skalę przystępują do wprowadzenia w życie drugiej części ustawy hodowlanej traktującej o zapewnieniu przez gminy odpowiedniej ilości dobrych rozplodników.

Z uzyskanych funduszków mają zamiar powiaty dawać pożyczki gminom na zakupno buhajów, względnie kupować buhaje dla gmin biednych, które tego wydatku żadną miarą ponieść nie mogą.

Podobnie jak lat poprzednich rozdzielił Wydział krajowy czysty zysk funduszu hodowlanego za r. 1909 w kwocie 1.127 kor. 66 gr. między oba krajowe Towarzystwa rolnicze na zakupno względnie utrzymanie buhajów gminnych.

Uchwałą z 4 kwietnia 1892 polecił W. Sejm Wydziałowi krajowemu, aby wezwał Wydziały powiatowe do przyczynienia się z funduszków powiatowych do wydatków na cele podniesienia hodowli bydła.

Chcąc zdać W. Sejmowi sprawę o ile Wydziały powiatowe zastosowały się do powyższej uchwały i jakie kwoty wydały w r. 1909 na akcyę hodowlaną, wezwaliśmy wszystkie Wydziały powiatowe okólnikiem z dnia 12. lutego 1910 r. L. 18.853 do przedłożenia odnośnych dat wedle zamknięć rachunkowych funduszków powiatowych za r. 1909.

Według przedłożonych wykazów wynosiły wydatki funduszków powiatowych w r. 1909 na ogólne cele hodowlane z wyłączeniem kosztów podróży członków komisij licencyjonujących kwotę 47.881.93 kor., były zatem wyższe o 2.929 kor. 96 gr. niż w r. 1908.

Na pokrycie częściowe tych wydatków służył dochód z grzywien za przekroczenia ustawy hodowlanej, który wynosił kwotę 4.626 kor. 16 gr.

O celach na jakie wspomniana wyżej kwota została zużyta nie wspomniamy w niniejszem sprawozdaniu, wymieniliśmy je już bowiem w roku poprzednim.

Kończąc niniejsze sprawozdanie Wydział krajowy wnosi: /

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności, odnoszących się do podniesienia hodowli bydła w r. 1909.

Z R. dy Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Sprawozdanie rachunkowe

Komitetu c. k. Towarzystwa gospodarskiego z użycia subwencji państwowej i krajowej na podniesienie chowu bydła za rok 1909.

L. porz.	P r z y c h ó d	K	h	K	h
1	Przeniesiona reszta kasowa z r. 1908	—	—	23.281	83
2	Pobrane subwencje w roku 1909:				
	a) z funduszy państwowych:				
	1. tytułem subwencji za r. 1909	—	—	147.000	—
	2. na utrzymanie stacji buhajów				
	resztę do 40.000 za rok 1908	—	—	31.000	—
	b) z funduszy krajowych:				
	1. tytułem subwencji za r. 1909	—	—	66.666	66
	2. na obory zarodowe gminne:				
	a) za rok 1908	20.000	—		
	b) za rok 1909	20.000	—	40.000	—
	3. na na utrzymanie weterynarza	2.400	—		
	na utrzymanie instruktora	4.000	—	6.400	—
3	Pobrano tytułem zasiłku Wydziału Rady pow. w Jarosławiu za oborę zarodową gmin. w Wierzbnej z r. 1908	—	—	1.600	—
4	Pobrano tytułem zasiłku z odsetek krajowego funduszu hodowlanego na utrzymanie buhajów dla gmin	—	—	264	86
5	Dochód za buhaje z obr. z właścicielami obór zarodowych pełnej i pół krwi	—	—	239	34
6	Dochód za bydło z subw. obór zarodowych gminnych:				
	a) za krowy wybrakow. i przychowek	6.419	—		
	b) za buhaje wybrakow.	3.548	09	9.967	09
7	Dochód za sprzedanych 171 buhajów ze stacji subwenc.	—	—	50.641	38
8	Dochód tytułem zwrotu kosztów szczepienia bydła tuberkuliną w oborach	—	—	931	40
9	Dochód tytułem zwrotu za księgi rodowodowe dla obór zarodow. i różne	—	—	162	40
	Suma przychodu	—	—	378.154	96

L. porz.	Rozchód	K		gr.	
		K	gr.	K	gr.
1	Na dalsze zakładanie i uzupełnienie obór zarodowych pełnej i półkrwi	—	—	64.967	29
2	Na dalsze zakładanie i uzupełnienie obór zarodow. gmin:				
	a) zakupno krów i jałówek	83.494	85		
	b) buhajów pełnej krwi	22.821	86	106.316	71
3	Na zasilki dla obór zarodowych gminnych na zakupno paszy	—	—	574	90
4	Na stacye buhajów dla krów włościańsk:				
	a) na zakupno buhajów pół krwi	89.732	07		
	b) na utrzymanie buhajów	74.189	22	163.921	29
5	Na wychów jałownika na wydzierżawionych połoninach 2.642·11 — 536 =	2.079	11		
6	Na meliorację wydzierżawionych połonin w Mikuliczynie 1.301·78 — 1000 =	301	78	2.380	89
7	Na premiowanie bydła włościańskiego na wystawach przeglądowych	1.989	98		
8	Na premiowanie wzorowych stajen włościańskich na bydło	700	—	2.689	98
9	Na koszta badania stosunków hodowl.	—	—	305	10
10	Na koszta szczepienia bydła tuberkuliną w oborach zarodowych	—	—	1.691	18
11	Koszta ntrzymania:				
	a) instruktora	7.974	75		
	b) weterynarza	5.543	52	13.518	27
12	Na koszta kontroli i administracji:				
	a) płace, dyurna i remuneracye	19.745	—		
	b) koszta podróży i diety	7.207	05	26.942	05
	c) najem lokalu, opał i oświetlenie	1.293	42		
	d) druki i przybory kancelaryjne	811	36		
	e) opłaty pocztowe i różne inne wydatki	1.330	60	3.435	38
13	Na wydatki nadzwyczajne i nieprzewidziane	—	—	981	09
	Suma rozchodu			387.724	13
	Po potrąceniu sumy przychodu			378.154	96
	Niedobór z końcem roku 1909			9.569	17
	do pokrycia z zarezerwowanej subwencji państwowej na rok 1909 w kwocie K. 25.000.				

		Dochód		Rozchód	
		K	h	K	h
	Z przeniesienia	189.001	14	71.729	—
17	Subwencya hodowlana dla Towarzystw rolniczych okręgowych na zakupno buhajów			52.600	—
18	Premiowanie bydła włościańskiego			13.700	—
19	Subwencya hodowlana dla Towarzystw rolniczych okręgowych na zakupno cieliczek dla włościan			2.500	—
20	Zasiłek dla Związku hodowców bydła nizinnego			4.000	—
21	Zasiłek dla Związku hodowców czerwonego bydła polskiego			4.000	—
22	Zasiłek dla Związku hodowców bydła simenthal			2.000	—
23	Zasiłek dla Towarzystwa rolniczego okręgowego w Wieliczce na instruktora hodowlanego			400	—
24	Zasiłek dla Towarzystwa rolniczego okręgowego w Białej na lustratora hodowlanego			500	—
25	Premie na wzorowe stajnie włościańskie			700	—
26	Wydatki nieprzewidziane			1.498	81
27	Wydatki weterynaryjne			2.400	—
28	Wydatki połączone ze szczepieniem tuberkuliną			597	60
29	Płace urzędników			12.596	66
30	Ubezpieczenie urzędników			923	20
31	Koszta podróży i delegacyi			6.408	91
32	Udział w ogólnych kosztach administracyjnych			12.458	64
33	Na wydatki połączone ze zmianą akcji			2.800	—
	Saldo z dniem 31 grudnia 1909 roku	2.811	68		
		191.812	82	191.812	82

Akcya tępienia gruźlicy u bydła rogatego w Galicyi w roku 1909.

W roku 1909 prowadzono akcyę tępienia gruźlicy u bydła rogatego w kraju wedle tego samego programu, jakim kierowano się w latach poprzednich tj. na podstawie metody Banga i klinicznego badania obór — nadto weterynarz Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie Prof. Dr. Julian Nowak prowadził w dalszym ciągu próby i doświadczenia nad praktyczną wartością metody Behringa uodparniania cieląt przeciwko gruźlicy, które w roku sprawozdawczym ukończył. Metoda ta według doświadczeń prof. Nowaka a także innych badaczy nie ziszciała pokładanych w niej nadziei i okazała się niewystarczającą.

Obecnie rozpoczął prof. Nowak doświadczenia nad dwoma modyfikacyami metody Behringa, a to jedną proponowaną przez prof. Heymansa z Belgii, a drugą przez prof. Klimmera z Drezna

Wyniki dotychczasowych doświadczeń prof. Nowaka nie są mi jeszcze znane, modyfikacye te jednak zastosowane w Niemczech nie o wiele posunęły naprzód sprawę tępienia gruźlicy bydła rogatego na zasadach metody zapoczątkowanej przez Behringa i jak dotąd metoda Banga, lub modyfikacya tejże zwana metodą Ostertaga utrzymały się przy swoim znaczeniu jako najskuteczniej prowadzące do celu.

Badania i szczepienia obór dokonali w r. 1909:

a) z polecenia Wydziału krajowego lekarz weterynaryjny Jan Gromczakiewicz, asystent Akademii weterynaryi w zastępstwie weterynarza Wydziału krajowego, w 15 oborach na 889 sztukach;

b) z polecenia Komitetu c. k. galicyjskiego Towarzystwa gospodarskiego lekarz weterynaryjny August Krüger w 38 oborach na 1753 sztukach, jakoteż c. k. weterynarz powiatowy dr. Otto Lille w 2 oborach na 100 sztukach;

c) z polecenia Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego w Krakowie prof. dr. Jul. Nowak w 20-tu oborach na 807 sztukach.

Ogółem zbadano i przeszczepiono w r. 1909 w 75-ciu oborach 3549 sztuk bydła rogatego.

Między temi oborami było:

I. 10 obór bydła pełnej krwi Simmental, złożonych z 16 buhajów, 178 krów, 130 jałówek i 22 buhajków, razem 346 sztuk;

II. 28 obór pół krwi Simmental, złożonych z 27 buhajów, 930 krów, 512 jałówek, 47 buhajków i 24 wołów, razem 1540 sztuk;

III. 3 obory pełnej krwi Oldenburg, złożonych z 7 buhajów, 40 krów, 18 jałówek, 6 buhajków, razem 71 sztuk;

IV 10 obór pół krwi Oldenburg złożonych z 38 buhajów, 348 krów, 241 jałówek, 25 buhajków i 2 wołów, razem 654 sztuk;

V. 1 obora pełnej krwi Schwytz, złożona z 12 krów i 12 jałówek, razem 24 sztuk;

VI. 2 obory pół krwi Szwytz, złożone z 2 buhajów, 51 krów, 27 jałówek, razem 80 sztuk.

VII. 6 obór bydła fryzyjskiego, złożonych z 11 buhajów, 132 krów, 108 jałówek, 11 buhajków, razem 262 sztuk;

VIII. 1 obora pełnej krwi duńskiej, złożona z 1 buhaja, 6 krów, 7 jałówek, razem 14 sztuk;

IX. 5 obór bydła czerwonego polskiego (krajowego), złożonych z 12 buhajów, 125 krów i 55 jałówek, razem 192 sztuk; wreszcie

X. 9 obór bydła ras mieszanych, złożonych z 4 buhajów, 224 krów, 116 jałówek, 6 buhajków i 16 wołów, razem 366 sztuk.

Nadmienić przytem należy, że do obór szczepionych w roku 1909 wliczono także trzy obory przeszczepione przez lekarza weterynaryjnego Augusta Krügera w r. 1908, których zastępcą weterynarza krajowego w sprawozdaniu za rok ubiegły nie umieścił.

Wyniki szczegółowe dokonanych w roku 1909 badań zestawione są na dołączonych tablicach przeglądowych wedle grup odpowiadających rasom poszczególnych obór.

I. Obory pełnej krwi Simmental.

Między badanymi sztukami w tej grupie uznano *za chore* 6 buhajów = 37.50%, 32 krów = 12.36%, 12 jałówek = 9.23%, 1 buhajka = 4.54%, razem 51 sztuk = 14.74% *za podejrzanę*: 3 buhaje = 18.75%, 8 krów = 3.09%, 4 jałówki = 3.08%, razem 15 sztuk = 4.33%, *za lekko podejrzanę*: 4 krowy = 2.24%, 3 jałówki = 2.30%, razem 7 sztuk = 2.02%.

Ogółem z 346 sztuk szczepionych uznano za dotknięte gruźlicą, lub o tę chorobę podejrzanę 73 sztuk = 21.09%.

Obora A, złożona z 9 sztuk, badana w lutym po raz 5-ty okazała się, jak w latach poprzednich, wolną od gruźlicy.

Obora G, złożona z 18 sztuk, badana w marcu po raz 6-ty z wynikiem: 8 sztuk *chorych* = 44.45%, 1 *podejrzana* = 5.55%, razem 9 sztuk = 50.-%.

Poprzednie badanie, dokonane w kwietniu 1907 r. wykazało 30% sztuk chorych, zatem rozmiary gruźlicy w tej oborze zwiększyły się o 20%.

Obora D, złożona z 78 sztuk, badana w maju po raz 9-ty z wynikiem: *podejrzanę* 2 sztuki = 2.56%.

Poprzednie badanie przeprowadzone w marcu 1908 r. wykazało 3.64% sztuk chorych, czyli w roku sprawozdawczym rozmiary gruźlicy zredukowały się o 1.08%.

Obora L, złożona 36 sztuk, badana w czerwcu po raz 8-my z wynikiem: *chore* 1 sztuka = 2.77%, *lekko podejrzanę* 1 sztuka = 2.77%, razem 2 sztuki = 5.54%

Przeprowadzone w marcu 1908 badanie wykazało 9.25% sztuk chorych i podejrzaných, t. j. w roku sprawozdawczym rozmiary gruźlicy zmniejszyły się o 3.70%.

Obora C₁, złożona z 23 sztuk, badana w październiku poraz 4 ty okazała się, jak w latach poprzednich, wolną od gruźlicy.

Obora N, złożona z 25 sztuk, badana w grudniu po raz 9-ty z wynikiem: *chore* 7 sztuk = 32%, *podejrzanę* 6 sztuk = 20%, *lekko podejrzanę* 1 sztuka = 4%, razem 14 sztuk = 56.0%

Przeprowadzone w lutym 1908 r. badanie wykazało 47·82% sztuk chorych tj. gruźlica w oborze tej przybrała w roku sprawozdawczym groźniejsze rozmiary, gdyż zwiększyła się o 8·18%.

Obora H, złożona z 36 sztuk, badana w grudniu po raz 11-ty z wynikiem: *podejrzane* 2 sztuki=5·55%, *lekko podejrzane* 4 sztuki=11·11%, razem 6 sztuk=16·66%.

Poprzednie badanie przeprowadzone w listopadzie 1907 r. wykazało 25·49% sztuk chorych, czyli w roku sprawozdawczym rozmiary gruźlicy zmniejszyły się o 8·83%.

Obora C₂, złożona z 32 sztuk, badana w grudniu po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 4 sztuki=12·50%, *podejrzane* 4 sztuki=12·50%, *lekko podejrzane* 1 sztuka=3·12%, razem 9 sztuk=28·12%.

Obora F₁ (i₃), złożona z 37 sztuk, badana w maju po raz 4-ty z wynikiem: *chore* 3 sztuki=8·11%.

Przeprowadzone w listopadzie 1908 r. badanie tej obory wykazało 8·60% sztuk chorych, czyli rozmiary gruźlicy zmniejszyły się w roku sprawozdawczym o 0·49%.

Obora Z, złożona z 52 sztuk, badana w grudniu po raz 7-my z wynikiem: *chore* 28 sztuk=53·85%.

W porównaniu z poprzednim badaniem, dokonaniem w lutym 1908 r., w którym było w tej oborze tylko 3·68% sztuk chorych, okazuje się znaczne zwiększenie się rozmiarów gruźlicy, bo wynoszące aż 50·17%. Powodów tej zwyczajki wyjaśnić nie zdołano.

II. Obory pół krwi Simmental.

W grupie tej zbadano ogółem 1540 sztuk, z czego uznano: za *chore* 10 buhajów=37·03%, 233 krów=25·05%, 62 jałówki=12·11%, 1 buhajka=2·12%, 1 wołu=4·16%, razem 307 sztuk=19·93%, za *podejrzane* 5 buhajów 18·51%, 82 krów=8·81%, 38 jałówek=7·42%, 3 woły=12·50%, razem 128 sztuk=8·31%, za *lekko podejrzane* 1 buhaja=3·70%, 40 krów=4·30%, 25 jałówek=4·88%, 2 buhajki=4·24%, 1 wołu=4·16%, razem 69 sztuk=4·48%, czyli ogółem w tej grupie sztuk chorych i podejrzanych 504=32·72%.

Obora d₁, złożona z 52 sztuk, badana w styczniu r 1908 po raz 6-ty z wynikiem: *podejrzane* 1 sztuka=1·92%.

W porównaniu z ostatnim badaniem, przeprowadzonym w czerwcu 1907 r. wykazującym 8·60% gruźlicy okazuje się redukcja o 6·68%.

Obora o₄, złożona z 26 sztuk, badana w listopadzie 1908 r. po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 9 sztuk=34·61%, *podejrzane* 5 sztuk=19·22%, *lekko podejrzane* 3 sztuki=11·53%, razem 17 sztuk=65·36%.

Obora h złożona z 34 sztuk, badana w grudniu 1908 r. po raz 8-my z wynikiem: *chore* 1 sztuka=2·94%, *podejrzane* 4 sztuki=11·76%, *lekko podejrzane* 2 sztuki=5·88%, razem 7 sztuk=20·58%.

W porównaniu z wynikami szczepień przeprowadzonych w listopadzie 1907 r. wykazujących 33·36% sztuk chorych, okazuje się redukcja rozmiarów gruźlicy o 12·78%.

Obora j₄, złożona z 60 sztuk, badana w kwietniu 1909 r. po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 15 sztuk=25%, *podejrzane* 5 sztuk=8·03%, *lekko podejrzane* 5 sztuk=8·03%, razem 25 sztuk=41·06%.

Obora i₄, złożona z 37 sztuk, badana w kwietniu po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 22 sztuk=59·48%, *podejrzane* 5 sztuk=13·51%, *lekko podejrzane* 3 sztuki=8·10%, razem 30 sztuk=81·09%.

Obora h₁, złożona z 71 sztuk, szczepiona w maju po raz 3-ci okazała się wolną od gruźlicy.

Obora e₁, złożona z 81 sztuk, badana w lipcu po raz 1-szy z wynikiem: chore 25 sztuk = 30·86%, podejrzone 15 sztuk = 18·51%, razem 40 sztuk = 49·37%.

Obora d₁, złożona z 40 sztuk, badana w lipcu po raz 1-szy z wynikiem: chore 11 sztuk = 27·50%, podejrzone 4 sztuki = 10%, razem 15 sztuk = 37·50%.

Obora e₃, złożona z 32 sztuk, badana w sierpniu po raz 2-gi z wynikiem: chore 9 sztuk = 28·12%, podejrzone 1 sztuka = 3·12%, razem 10 sztuk = 31·24%.

W porównaniu z wynikami badania z r. 1907, w którym sprawdzono 61·10% sztuk chorych, okazuje się redukcja rozmiarów gruźlicy o 29·75%.

Obora n₁, złożona z 43 sztuk, badana w styczniu po raz 1-szy z wynikiem: chore 4 sztuki = 9·30%, podejrzone 7 sztuk = 16·27%, lekko podejrzone 2 sztuki = 4·65%, razem 13 sztuk = 30·22%.

Obora m₄, złożona z 29 sztuk, badana w styczniu po raz 1-szy z wynikiem: chore 5 sztuk = 17·24%, lekko podejrzone 2 sztuki = 6·89%, razem 7 sztuk = 24·13%.

Obora l₁, złożona z 129 sztuk, badana w lutym po raz 1-szy z wynikiem: chore 73 sztuk = 56·59%, podejrzone 18 sztuk = 13·95%, lekko podejrzone 10 sztuk = 7·75%, razem 101 sztuk = 78·29%.

Obora x₃, złożona z 51 sztuk, badana w lutym po raz 3-ci z wynikiem: podejrzone 1 sztuka = 1·96%.

Ponieważ poprzednie w r. 1908 przeprowadzone badanie wykazało 1·51% sztuk chorych, przeto okazuje się pewne, nieznaczne zwiększenie się rozmiarów gruźlicy, w porównaniu natomiast z wynikami z r. 1906, w którym ilość przypadków tej choroby wynosiła 16·66% okazuje się redukcja o 14·70%.

Obora k₄, złożona z 43 sztuk, badana w marcu po raz 1-szy z wynikiem; lekko podejrzone 1 sztuka = 2·32%.

Obora g₁, złożona z 59 sztuk, badana w marcu po raz 6-ty z wynikiem: chore 12 sztuk = 20·33%, podejrzone 2 sztuki = 3·39%, lekko podejrzone 4 sztuki = 6·78%, razem 18 sztuk = 30·50%.

Poprzednie w r. 1907 dokonane badanie wykazało 42·04% przypadków gruźlicy, zatem w roku sprawozdawczym okazuje się redukcja rozmiarów tej choroby o 11·54%.

Obora u₂, złożona z 77 sztuk, badana w kwietniu po raz 4-ty z wynikiem: chore 1 sztuka = 1·04%, podejrzone 5 sztuk = 6·49%, lekko podejrzone 2 sztuki = 2·86%, razem 8 sztuk = 10·39%.

W porównaniu z r. 1908, w którym wykazano tylko 5·08% sztuk chorych, okazuje się przyrost o 5·31%.

Obora z₂, złożona z 61 sztuk, badana w kwietniu po raz 3-ci z wynikiem: podejrzone 2 sztuki = 3·28%, lekko podejrzone 7 sztuk = 11·47%, razem 9 sztuk = 14·75%.

Obora ta, badana w r. 1908 była wolną od gruźlicy, fakt pojawienia się choroby w oborze dotychczas wolnej od gruźlicy pozostał niewyjaśnionym.

Obora h₄, złożona z 103 sztuk, badana w maju po raz 1-szy z wynikiem: chore 41 sztuk = 39·80%, podejrzone 20 sztuk = 19·41%, lekko podejrzone 10 sztuk = 9·70%, razem 71 sztuk = 68·91%.

Obora f₃, złożona z 116 sztuk, badana w maju po raz 2-gi z wynikiem: chore 1 sztuka = 0·86%, podejrzone 2 sztuki = 1·73%, razem 3 sztuki = 2·59%.

W porównaniu z wynikami z r. 1907, w którym wykazano 5·88% sztuk chorych, okazuje się redukcja rozmiarów gruźlicy o 3·29%.

Obora m, złożona z 79 sztuk, badana w czerwcu po raz 7-my z wynikiem: chore 2 sztuki = 2·53%, podejrzone 2 sztuki = 2·53%, razem 4 sztuki = 5·06%.

W porównaniu z r. 1908, w którym obora ta była wolną od gruźlicy, okazuje się, że choroba wspomniana wystąpiła w tej oborze ponownie w rozmiarach stwierdzanych w latach poprzednich, tj. 1904, 1905 i 1906, w których ilość sztuk chorych wahała się między 508 a 588⁰/₃.

Obora g₁, złożona z 32 sztuk, badana w czerwcu po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 9 sztuk = 28·12⁰/₃, *podejrzane* 5 sztuk = 15·65⁰/₃, *lekko podejrzane* 3 sztuki = 9·37⁰/₃, razem 17 sztuk = 53·14⁰/₃.

Obora f₁, złożona z 88 sztuk, badana w lipcu po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 6 sztuk = 6·81⁰/₃, *podejrzane* 4 sztuki = 4·59⁰/₃, *lekko podejrzane* 6 sztuk = 6·81⁰/₃, razem 16 sztuk = 18·21⁰/₃.

Obora c₁, złożona z 30 sztuk, badana w listopadzie po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 8 sztuk = 26·66⁰/₃, *podejrzane* 6 sztuk = 20·—⁰/₃, *lekko podejrzane* 3 sztuki = 10·—⁰/₃, razem 17 sztuk = 56·66⁰/₃.

Obora s, złożona z 46 sztuk, badana w listopadzie po raz 7-my z wynikiem: *chore* 13 sztuk = 28·26⁰/₃, *podejrzane* 8 sztuk = 17·39⁰/₃, *lekko podejrzane* 2 sztuki = 4·34⁰/₃, razem 23 sztuk = 49·99⁰/₃.

W porównaniu z wynikami badań z r. 1908, które wykazały tylko 36·36⁰/₃ sztuk chorych, okazuje się w roku sprawozdawczym zwiększenie się rozmiarów gruźlicy o 13·63⁰/₃.

Obora l₁, złożona z 38 sztuk, badana w grudniu po raz 2-gi z wynikiem: *chore* 2 sztuki = 5·26⁰/₃, *podejrzane* 2 sztuki = 5·26⁰/₃, *lekko podejrzane* 3 sztuki = 7·89⁰/₃, razem 7 sztuk = 18·41⁰/₃.

W porównaniu z wynikami szczepień przeprowadzonych w r. 1905, które wykazały w tej oborze 17·01⁰/₃ sztuk chorych, okazuje się w roku sprawozdawczym zwyżka wynosząca 1·40⁰/₃.

Obora n, złożona z 26 sztuk, badana w grudniu po raz 8-my z wynikiem: *chore* 11 sztuk = 42·30⁰/₃, *podejrzane* 4 sztuki = 15·38, *lekko podejrzane* 1 sztuka = 3·84⁰/₃, razem 16 sztuk = 61·52⁰/₃.

W porównaniu z wynikami z r. 1908, w którym stwierdzono w tej oborze 45·45⁰/₃ i z r. 1907, w którym było tylko 34·47⁰/₃ gruźlicy, okazuje się, że rozmiary tej choroby stałe w tej oborze wzrastają, a to skutkiem niewłaściwego wykonywania wskazań weterynarskich.

Obora b₁, złożona z 28 sztuk, badana w styczniu po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 8 sztuk = 33·33⁰/₃.

Obora a₁, złożona z 29 sztuk, badana w październiku po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 19 sztuk = 65·52⁰/₃.

III. Obory pełnej krwi Oldenburg.

W grupie tej badano ogółem 71 sztuk

Między badanymi sztukami uznano za *chore*: 3 buhaje = 42·86⁰/₃, 12 krów = 30·—⁰/₃, 6 jałówki = 33·33⁰/₃, razem 21 sztuk = 29·57⁰/₃, za *podejrzane* 3 krowy = 7·50⁰/₃, 1 buhajka = 16·66⁰/₃, razem 4 sztuki = 5·63⁰/₃, za *lekko podejrzane*: 1 krowę = 2·05⁰/₃, razem 1 sztukę = 1·40⁰/₃, czyli ogółem znaleziono w oborach tej grupy sztuk chorych i podejrzanych 36 = 36·60⁰/₃.

Obora O₃₀, złożona z 23 sztuk, badana w lipcu poraz 4-ty z wynikiem: *chore* 20 sztuk = 87·—⁰/₃, *podejrzane* 3 sztuki = 13·—⁰/₃, razem 23 sztuk = 100⁰/₃.

W porównaniu z wynikami badań przeprowadzonych w r. 1907, w którym stwierdzono tylko 49·—⁰/₃ przypadków gruźlicy, okazuje się, że w roku sprawozdawczym rozmiary jej zwiększyły się o 60⁰/₃. Powodem tej zwyżki jest niewłaściwe wykonywanie wskazań weterynarskich.

Obora O₂₆₇, złożona z 27 sztuk, badana w kwietniu po raz 3-ci z wynikiem: chore 1 sztuka = 3·70%, *leżko* podejrzone 1 sztuka = 3·70%, razem 2 sztuki = 7·40%.

W porównaniu z wynikami badań z r. 1906, w którym wykazano w tej oborze 4% sztuk chorych, okazuje się zwiększenie się rozmiarów gruźlicy o 3·40%.

Obora O₁₅, złożona z 21 sztuk, badana w marcu po raz 5-ty z wynikiem: *podejrzone* 1 sztuka = 4·76%.

Poprzednie badanie, dokonane w r. 1907 wykazało, że wspomniana obora była wówczas wolną od gruźlicy, faktu pojawienia się choroby w roku sprawozdawczym nie zdołano wyjaśnić.

IV. Obory pół krwi Oldenburg.

W grupie tej badano ogółem 654 sztuk.

Badanie wykazało: *sztuk chorych*: buhajów 4 = 10·50%, krów 89 = 25·57%, jałówek 70 = 29·04%, buhajków 7 = 28·—%, razem 170 sztuk = 25·99%, *sztuk podejranych*: buhaj 1 = 2·63%, krów 25 = 7·18%, jałówek 18 = 7·46%, buhajków 1 = 4%, razem 45 sztuk = 6·86%, *sztuk lekko podejranych*: buhaje 2 = 5·26%, krów 14 = 4·31%, jałówki 2 = 0·83%, razem 18 sztuk = 2·75% tj. ogółem znaleziono w oborach tej grupy sztuk chorych i podejranych 233 = 35·60%.

Obora o₄₈, (włociańska), złożona z 11-tu sztuk, badana w lutym po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 5 sztuk = 45·45%, *podejrzone* 3 sztuki = 27·27%, razem 8 sztuk = 72·72%.

Obora o₄₇, złożona z 24 sztuk, badana w marcu po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 12 sztuk = 50%, *podejrzone* 1 sztuka = 4·16%, *lekko podejrzone* 5 sztuk = 20·83%: razem 18 sztuk = 74·99%.

Obora o₂₆₇, złożona z 164 sztuk, badana w kwietniu po raz 3-ci z wynikiem: *chore* 3 sztuki = 1·83%, *podejrzone* 2 sztuki = 1·22%, *lekko podejrzone* 8 sztuk = 4·87%, razem 13 sztuk = 7·92%.

W porównaniu z poprzednio w r. 1906 przeprowadzonym badaniem, które wykazało 4% sztuk chorych, okazuje się zwiększenie się rozmiarów gruźlicy o 3·92%.

Obora o₃₇, złożona z 69 sztuk, badana w czerwcu po raz 2-gi z wynikiem: *chore* 9 sztuk = 13·05%, *podejrzone* 5 sztuk = 7·24%, *lekko podejrzone* 3 sztuki = 4·34%, razem 17 sztuk = 24·63%.

W porównaniu z poprzednimi wynikami badań, przeprowadzonych w r. 1906, które wykazały 10·52% sztuk chorych, okazuje się, że rozmiary gruźlicy w tej oborze zwiększyły się o 14·11%.

Wynik ten należy przypisać nieściślemu wykonaniu wskazań weterynarskich, zwłaszcza pozostawieniu w oborze sztuk podejranych, styczności bydła z krowiarni z wołami, które wprawdzie umieszczono w osobnej stajni, ale ich nie badano i nie szczepiono, w końcu licznym usterkom pod względem warunków zdrowotnych w stajni i znacznemu uszlachetnieniu i rozdelikaceni obory.

Obora o₂₄₇, złożona z 76 sztuk, badana w lipcu po raz 2-gi z wynikiem: *chore* 56 sztuk = 73·68%, *podejrzone* 10 sztuk = 13·15%, razem 66 sztuk = 86·83%.

Poprzednie w r. 1905 przeprowadzone badanie wykazało 82·08% sztuk chorych, zatem rozmiary gruźlicy zwiększyły się w roku sprawozdawczym o 3·75%.

Obora o₄₅, złożona z 84 sztuk, badana w październiku po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 43 sztuk = 51·19%, *podejrzone* 18 sztuk = 21·42%, razem 61 sztuk = 72·61%.

Obora o₄₆, złożona z 82 sztuk, badana w marcu po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 2 sztuki = 2·44%.

Obora c₃₈, złożona z 28 sztuk, badana w kwietniu po raz 3-ci z wynikiem: *chore* 1 sztuka = 3·57%, *podjejrane* 1 sztuka = 3·57%, razem 2 sztuki = 7·14%.

W porównaniu z wynikami z r. 1908, wykazującymi 10% sztuk chorych, okazuje się zmniejszenie się rozmiarów gruźlicy o 2·86%.

Obora o₁₀, złożona z 62 sztuk, badana w czerwcu po raz 2-gi z wynikiem: *chore* 38 sztuk = 61·29%, *podjejrane* 4 sztuki = 6·45%, razem 42 sztuk = 67·74%.

W porównaniu z r. 1908, w którym badanie wykazało 60% sztuk chorych, okazuje się zwiększenie się rozmiarów gruźlicy o 7·74%, spowodowane niewłaściwym wykonaniem wskazań weterynarskich.

Obora o₄₄, złożona z 54 sztuk, badana w grudniu po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 1 sztuka = 1·85%, *podjejrane* 1 sztuka = 1·85%, *lekko podjejrane* 2 sztuki = 3·70%, razem 4 sztuki = 7·40%.

V. Obory pełnej krwi Schwytz.

W grupie tej zbadano w listopadzie po raz 1-szy jedną *oborę Schw.*₃, złożoną z 24 sztuk z wynikiem: *chore*, krów 8 = 66·66%, jałówek 10 = 83·33%, razem 18 sztuk = 75%, *podjejrane* 1 krowa = 8·33%, razem jedna sztuka = 4·16%; *lekko podjejrane*: 1 jałowka = 8·33%, razem 1 sztuka = 4·16%, tj. ogółem reagowało 20 sztuk = 83·32%.

VI. Obora pół krwi Schwytz.

W grupie tej zbadano ogółem 80 sztuk.

Badanie wykazało: *sztuk chorych*: 2 buhaje = 100%, 35 krów = 68·62%, 22 jałówek = 81·48%, razem 59 sztuk = 73·75%, *sztuk podjejranych*: 1 krowa = 1·96%, 1 jałowka = 3·70%, razem 2 sztuki = 2·50%, *sztuk lekko podjejranych*: 6 krów = 11·76%, 1 jałowka = 3·70%, razem 7 sztuk = 8·75%, tj. ogółem reagowało w tej grupie 68 sztuk = 85%.

Obora 1/2 Schw.₂, złożona z 68 sztuk, badana w maju po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 53 sztuk = 77·94%, *lekko podjejrane* 6 sztuk = 8·82%, razem 59 sztuk = 86·76%.

Obora 1/2 Schw.₁, złożona z 12 sztuk, badana w listopadzie po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 6 sztuk = 50%, *podjejrane* 2 sztuki = 16·16%, *lekko podjejrane* 1 sztuka = 8·33¹/₂, razem 9 sztuk = 74·49%.

VII. Obory bydła fryzyjskiego.

W grupie tej zbadano ogółem 262 sztuk.

Między badanymi sztukami w tej grupie uznano *za chore*: krów 38 = 28·78%, jałówek 34 = 31·48¹/₂, buhajków 4 = 36·36%, razem 76 sztuk = 29%.

Obora F₁₇, złożona z 4 sztuk, badana w styczniu po raz 4-ty z wynikiem: *chore* 1 sztuka = 25%.

Obora F₉, złożona z 48 sztuk, badana w maju po raz 4-ty z wynikiem: *chore* 1 sztuka = 2·08%.

W porównaniu z r. 1908, w którym pierwsze badanie wykazało 17·36%, a drugie 10·77% sztuk chorych okazuje się znaczna, bo 7·29% wynosząca redukcja rozmiarów gruźlicy.

Obora F₇, złożona z 87 sztuk, badana w czerwcu po raz 7 my z wynikiem: *chore* 12 sztuk = 13·79%.

W porównaniu z r. 1908, w którym ilość przypadków gruźlicy w tej oborze wynosiła tylko 1·85%, okazuje się, że rozmiary choroby zwiększyły się o 11·94%.

Obora F₁₆, złożona z 81 sztuk, badana w sierpniu po raz 1-szy z wynikiem: chore 36 sztuk = 44·44%.

Obora Fa₄, złożona z 7 sztuk, badana w październiku po raz 1-szy z wynikiem: chore 2 sztuki = 28·57%.

Obora F₁₈, złożona z 35 sztuk, badana w listopadzie po raz 1-szy z wynikiem: chore 24 sztuk = 68·57%.

VIII. Obory pełnej krwi duńskiej.

W grupie tej zbadano po raz 3-ci w listopadzie jedną oborę Dn₁ ze staniem 14 sztuk, między któremi uznano za chore 2 krowy = 33·33%, razem 2 sztuki = 14·33%.

IX. Obory bydła polskiego czerwonego (krajowego).

W grupie tej zbadano ogółem 192 sztuk.

Pomiędzy badanymi sztukami uznano za chore: 1 buhaja = 8·33%, 22 krowy = 17·60%, 5 jałówek = 9·09%, razem 28 sztuk = 14·58%.

Obora $\frac{K}{cz\ 6}$, złożona z 22 sztuk, badana w czerwcu po raz 6-ty z wynikiem: chore 1 sztuka = 4·54%.

Od r. 1905 do r. 1908 obora ta była wolną od gruźlicy; faktu ponownego wystąpienia choroby wyjaśnić nie zdołano.

Obora $\frac{K}{cz\ 5}$, złożona z 38 sztuk, badana w lipcu po raz 8-my okazała się wolną od gruźlicy, co uważać należy za znakomity wynik akcji, jeśli się uwzględni, że w r. 1908 badanie wykazało w tej oborze 20·45% sztuk chorych.

Obora $\frac{K}{cz\ 3}$, złożona z 59 sztuk, badana w październiku po raz 10-ty z wynikiem: chore 5 sztuk = 8·47%.

W porównaniu z wynikiem badań z r. 1908 które wykazały, że obora ta była wolną od gruźlicy, fakt ten uważać należy za bardzo niepomysłny.

Obora $\frac{K}{cz\ 7}$, złożona z 45 sztuk, badana w listopadzie po raz 4-ty z wynikiem: chore 10 sztuk = 21·22%.

W r. 1908 było w tej oborze tylko 8·95% sztuk chorych, tj. rozmiary gruźlicy wzrosły o 13·27%.

Obora $\frac{K}{cz\ 3}$, złożona z 28 sztuk, badana w grudniu po raz 8-my z wynikiem: chore 12 sztuk = 42·86%.

Wynik ten jest bardzo niepomysłny, gdyż w r. 1908 obora ta była wolna od gruźlicy, a w r. 1907 wykazała tylko 3·03% sztuk chorych.

Warunki miejscowe w tej oborze są tego rodzaju, że oddzielenie sztuk chorych okazało się prawie niewykonalne i wskutek tego musi się co do niej zrezygnować z zastosowania metody Bonga, a ograniczyć się jedynie do peryodycznych badań klinicznych celem wczesnego usuwania sztuk z otwartą formą gruźlicy.

X. Obory bydła ras mieszanych.

W grupie tej zbadano ogółem 366 sztuk.

Z pomiędzy badanych sztuk uznano: za chore: 1 buhaja = 25%, 91 krowy = 40·62%, 23 jałówek = 19·82%, 3 woły = 18·75%, razem 118 sztuk = 32·24%,

za podejrzone: 4 krowy = 1.79%, 9 jałówek = 7.76%, razem 13 sztuk = 3.82%,
za lekko podejrzone: 7 krów = 3.12%, 1 jałowkę = 0.86%, razem 8 sztuk = 2.18%.

Ogółem reagowało w tej grupie 139 sztuk = 38.24%.

Obora M₄₆, złożona z 89 sztuk, badana w lutym po raz 2-gi z wynikiem:
chore 11 sztuk = 12.36%, *podejrzone* 8 sztuk = 8.08%, razem 19 sztuk = 21.34%.

W porównaniu z poprzednimi wynikami z r. 1907 (35.11%) okazuje się redukcya rozmiarów gruźlicy o 3.77%.

Obora M₃₈, złożona z 33 sztuk, badana w marcu po raz 2-gi z wynikiem:
chore 13 sztuk = 39.39%, *podejrzone* 2 sztuki = 6.06%, *lekko podejrzone* 7 sztuk = 21.21%, razem 22 sztuk = 66.66%.

W porównaniu z wynikami z r. 1906, w którym ostatni raz była obora ta badana i w którym wykazano 72.72% przypadków gruźlicy, stwierdzić należy redukcję rozmiarów choroby o 6.02%.

Obora M₆₆, złożona z 4 sztuk, badana w lutym po raz 1-szy okazała się wolną od gruźlicy.

Obora M₈₇, złożona z 25 sztuk, badana w listopadzie po raz 1-szy z wynikiem: *chore* 13 sztuk = 52%, *podejrzone* 3 sztuki = 12%, *lekko podejrzone* 1 sztuka = 4%, razem 17 sztuk = 68%.

Obora M₁₁, złożona z 22 sztuk, badana w grudniu po raz 6-ty z wynikiem: *chore* 4 sztuki = 18.18%.

Oborę tę badano w r. 1907 z wynikiem: 11.76% sztuk chorych, czyli rozmiary gruźlicy zwiększyły się od tego czasu o 6.42%.

Obora M₅₅, złożona z 30 sztuk, badana w styczniu po raz 4-ty z wynikiem: *chore* 7 sztuk = 23.33%.

Obora M₆₄, złożona z 89 sztuk, badana w sierpniu po raz 1-szy z wynikiem *chore* 67 sztuk = 75.28%.

Obora M₃₃, złożona z 54 sztuk, badana w sierpniu po raz 5-ty z wynikiem: *chore* 1 sztuka = 1.85%.

W porównaniu z wynikami z r. 1907 (ostatnie badanie), w którym stwierdzono 13.33% sztuk chorych, okazuje się znaczna, bo 11.48% wynosząca redukcya rozmiarów gruźlicy.

Obora M₅₈, złożona z 20 sztuk, badana w listopadzie z wynikiem: *chore* 2 sztuki = 10%.

Zestawienie ogólne.

W roku 1909 zbadano i zaszczepiono w 75-ciu oborach:

buhajów	.	.	.	118	} = 3549 sztuk
krów	.	.	.	2046	
jałówek	.	.	.	1226	
buhajków	.	.	.	117	
wołów	.	.	.	42	

Z tych uznano za:

a) *chore*:

buhajów	.	.	.	27 = 22.88%	} = 850 sztuk = 23.95%
krów	.	.	.	562 = 27.46%	
jałówek	.	.	.	244 = 19.90%	
buhajków	.	.	.	13 = 11.11%	
wołów	.	.	.	4 = 9.52%	

b) podejrzane:

buhajów	9 = 7·62%	} = 208 sztuk = 5·86%
krów	124 = 6·10%	
jałówek	70 = 5·79%	
buhajków	2 = 1·70%	
wołów	3 = 7·14%	

c) lekko podejrzane:

buhajów	3 = 2·54%	} = 111 sztuk = 3·12%
krów	72 = 3·51%	
jałówek	33 = 2·69%	
buhajków	2 = 1·70%	
wołów	1 = 2·38%	

Ogółem dotkniętych gruźlicą lub o tę chorobę podejrzanych:

buhajów	39 = 33·05%	} = 1169 sztuk = 32·93%
krów	758 = 37·04%	
jałówek	347 = 28·22%	
buhajków	17 = 14·53%	
wołów	8 = 19·04%	

Porównanie powyższych wyników z wynikami osiągniętymi w roku 1908, w którym zbadano ogółem w 67 oborach 3152 sztuk, a znaleziono 850 sztuk reagujących = 27·21%, każe przypuszczać, że na ogół rozmiary gruźlicy w oborach badanych zwiększyły się o 5·72%.

Na zwyżkę tę wpłynęła do pewnego stopnia znaczna ilość (29) obór badanych po raz pierwszy, w których z natury rzeczy sprawdzono *bardzo wysoki* procent sztuk gruźliczych, należy jednak podnieść, że w wielu oborach niepomysłne wyniki akcji przypisać należy niewłaściwemu przeprowadzeniu środków ochronnych, zaleconych przy poprzednich badaniach, spowodowanemu w części pewnym brakiem zaufania właścicieli w skuteczność wdrożonej akcji, w części zaś pewnym, a trzeba dodać znacznym trudnościami, na jakie napotyka stosowanie metody Banga w niektórych oborach wskutek warunków lokalnych.

Zdarza się niejednokrotnie, że korzyści z tej akcji płynące nie przeważają niedogodności hodowlanych, a nierzadko i ekonomicznych.

We Lwowie, w lipcu 1910.

Mieczysław Dalkiewicz
weterynarz krajowy.

W Y K A Z

buhajów licencyonowanych, potrzebnych, gminnych, powiatowych
i na stacyach Towarzystw rolniczych za rok 1909.

Liczba porządk.	P o w i a t	Buhaje gminne				Buhaje powiatowe	Buhaje na stacyach Towarzystw rolniczych	Buhaje zapewnione przez gminy, powiaty i Towarzystwa rolnicze	Buhaje licencyonowane	Liczba buhajów potrzebnych
		własne	najęte	najęte na obszarach dworskich	Razem					
1	Biała	4	127	8	131	—	45	176	132	220
2	Bóbrka	—	—	—	—	—	11	11	41	196
3	Bochnia	12	86	17	98	—	49	147	193	344
4	Bohorodeczany	—	6	1	6	—	1	7	46	121
5	Borszczów	—	68	21	68	—	12	80	80	104
6	Brody	3	—	—	3	—	6	9	221	352
7	Brzesko	18	139	8	157	—	11	168	177	350
8	Brzeżany	—	—	—	—	—	13	13	49	194
9	Brzozów	—	87	15	87	—	14	101	87	276
10	Buczacz	4	—	—	4	—	10	14	97	209
11	Chrzanów	—	6	—	6	—	3	9	70	192
12	Cieszanów	1	2	—	3	—	19	22	22	275
13	Czortków	—	—	—	—	—	13	13	35	129
14	Dąbrowa	—	—	—	—	—	14	14	87	276
15	Dobromil	—	—	—	—	—	7	7	61	252
16	Dolina	5	—	—	5	—	24	29	83	274
17	Drohobycz	—	73	4	73	4	17	94	239	391
18	Gorlice	—	—	—	—	—	6	6	79	339
19	Gródek	26	54	24	80	—	28	108	62	203
20	Grybów	—	—	—	—	—	7	7	48	184
21	Horodenska	4	7	4	11	—	2	13	36	99
22	Husiatyn	—	87	—	87	—	1	88	87	192
23	Jarosław	—	—	—	—	—	20	20	111	362
24	Jasło	—	102	28	102	7	32	141	153	377
25	Jaworów	17	—	—	17	—	24	41	49	274
26	Kałuż	—	—	—	—	—	13	13	85	220
27	Kamionka	26	61	10	87	—	12	99	150	280
28	Kolbuszowa	1	30	3	31	—	3	34	84	341
29	Kołomyja	14	46	2	60	18	16	94	170	253

Liczba porządk.	Powiat	Buhaje gminne				Buhaje powiatowe	Buhaje na stacyach Towarzystw rolniczych	Buhaje zapewnione przez gminy, powiaty i Towarzystwa rolnicze	Buhaje licencyjonowane	Liczba buhajów potrzebnych
		własne	najęte	najęte na obszarach dworskich	Razem					
30	Kosów	—	—	—	—	2	7	9	63	125
31	Kraków	—	82	4	82	—	17	99	96	205
32	Krosno	—	—	—	—	—	17	17	50	297
33	Limanowa	—	—	—	—	—	8	8	126	290
34	Lisko	—	—	—	—	—	18	18	89	352
35	Lwów	7	—	—	7	—	21	28	152	—
36	Łańcut	1	4	4	5	—	15	20	104	487
37	Mielec	—	11	2	11	—	16	27	135	290
38	Mościska	2	2	2	4	—	16	20	191	257
39	Myślenice	—	110	12	110	—	8	118	130	336
40	Nadwórna	—	34	2	34	—	28	62	59	152
41	Nisko	3	—	—	3	—	—	3	—	249
42	Nowy Sącz	—	—	—	—	—	17	17	100	390
43	Nowy Targ	—	157	4	157	—	18	175	299	376
44	Pilzno	10	—	—	10	—	11	21	94	196
45	Podhajce	—	—	—	—	—	5	5	97	164
46	Przemyśl	94	2	1	96	15	19	130	118	307
47	Przemyślany	—	22	6	22	—	18	40	128	202
48	Rawa	8	—	—	8	—	8	16	86	272
49	Rohatyn	3	186	3	189	3	18	210	212	267
50	Ropczyce	—	—	—	—	—	14	14	50	244
51	Rudki	—	—	—	—	—	16	16	12	219
52	Rzeszów	—	—	—	—	—	47	47	181	472
53	Sambor	1	—	—	1	—	20	21	111	291
54	Sanok	4	135	15	139	—	18	157	139	341
55	Skalałat	12	—	—	12	—	4	16	29	173
56	Śniatyn	2	—	—	2	—	11	13	68	98
57	Sokal	6	124	36	130	—	25	155	130	224
58	Stanisławów	5	127	7	132	8	26	166	120	207
59	Stary Sambor	—	37	10	37	—	8	45	37	210
60	Stryj	3	87	7	90	—	18	108	154	263
61	Tarnobrzeg	8	32	5	40	—	20	60	149	257
62	Tarnopol	14	137	56	151	—	17	168	182	236
63	Tarnów	—	128	16	138	—	10	148	98	296
64	Tłumacz	—	—	—	—	—	36	36	86	183
65	Trembowla	—	28	5	28	2	3	33	97	144
66	Turka	—	108	40	108	—	5	113	118	312
67	Wadowice	5	—	—	5	—	9	14	201	271
68	Wieliczka	—	182	12	182	—	34	216	182	182
69	Zaleszczyki	—	—	—	—	—	1	1	59	83
70	Zbaraż	13	55	12	68	—	7	75	76	148
71	Złoczów	—	—	—	—	2	19	21	201	400
72	Zółkiew	51	6	6	57	—	13	70	119	240
73	Zydaczów	—	73	9	73	—	16	89	151	181
74	Zywiec	—	—	—	—	—	5	5	104	388

W Y K A Z

kwot, które gminy same, względnie Wydziały powiatowe z urzędu wstawiły do budżetów gminnych na r. 1910 na zakupno budżetów gminnych.

L. porządk.	Powiat autonomiczny	Liczba gmin i kwoty jake gminy same wstawiły do budżetów			Liczba gmin i kwoty, które Wydziały powiatowe wstawiły z urzędu do bu- dżetów gminnych		
		Liczba gmin	Kor.	gr.	Liczba gmin	Kor.	gr.
1	Bochnia	—	—	—	15	niepodana	—
2	Brzesko	—	—	—	16	3.055	05
3	Buczacz	3	150	—	30	3.023	—
4	Chrzanów	3	1.240	—	—	—	—
5	Czortków	1	200	—	—	—	—
6	Dolina	1	700	—	—	—	—
7	Horodenka	—	—	—	15	2.840	—
8	Husiatyn	—	—	—	14	840	—
9	Jaworów	13	1030	—	33	2.330	—
10	Kamionka	39	25.200	—	34	24.100	—
11	Kołomyja	10	789	30	—	—	—
12	Kosów	4	1.156	—	12	2.550	—
13	Kraków	63	4.297	—	33	1.525	—
14	Limanowa	—	—	—	7	2.100	—
15	Nowy Targ	—	—	—	1	400	—
16	Pilzno	2	280	—	8	1.380	—
17	Przemyśl	15	2.680	—	9	2.260	—
18	Rohatyn	4	397	38	—	—	—
19	Sanok	2	110	—	—	—	—
20	Sniatyn	—	—	—	10	1.280	—
21	Sokal	1	1.020	—	2	95	40
22	Stanisławów	1	100	—	—	—	—
23	Stary Sambor	—	—	—	8	960	—
24	Tarnobrzeg	6	niepodana	—	9	1.220	—
25	Tarnów	42	985	—	39	1.150	—
26	Trembowla	36	1.895	—	6	1.635	—
27	Turka	1	200	—	—	—	—
28	Zbaraż	13	1.995	—	—	—	—
29	Złoczów	—	—	—	32	niepodana	—
30	Żółkiew	37	6.904	—	—	—	—
31	Żydaczów	2	500	—	—	—	—

II. Obory pół krwi Simental.

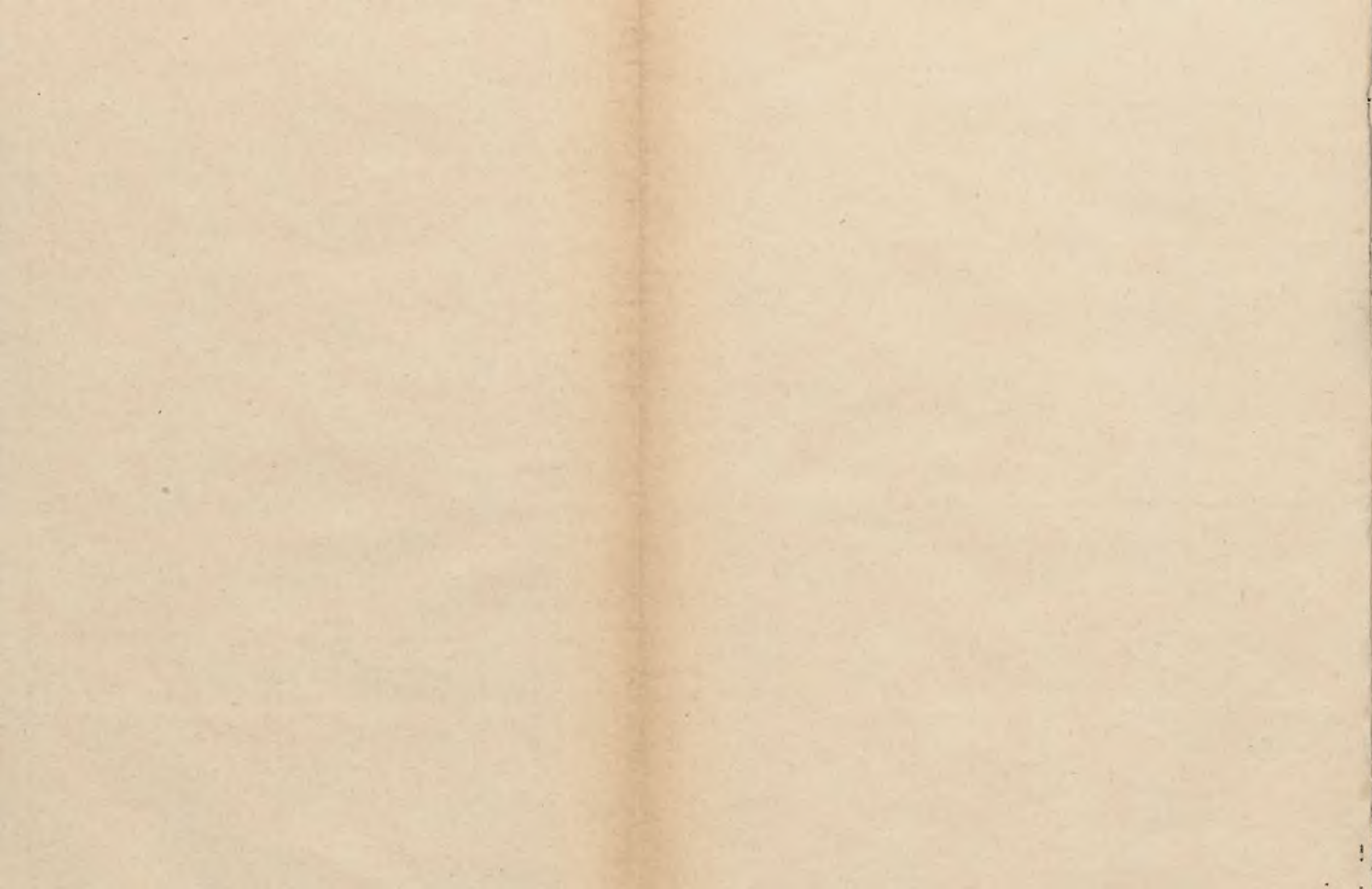
Badał i szczepił	Liczba porząd.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydła badanego i szczepionego						Z tych uznano za															Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				Który raz obora szczepiona?				
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	chore					podejrzane					lekko podejrzane						chore	podejrzane	lekko podejrzane	Ogółem					
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki							buhajki	woły	razem	
August Krüger wet. Towarz. gosp.	1	d ₁	1908	I	3	31	18	—	—	52	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1·92	—	1·92	6-ty				
	2	o ₄	"	XI	1	15	10	—	—	26	—	3	6	—	—	9	—	3	2	—	—	5	—	2	1	—	—	3	17	34·61	19·22	11·53	65·36	1-szy	
	3	h	"	XII	—	16	14	1	3	34	—	1	—	—	—	1	—	1	2	—	—	1	4	—	2	—	—	—	2	7	2·94	11·76	5·88	20·58	8-my
Jan Gromczakiewicz asystent c. k. Akad. weteryn.	4	j ₄	1909	IV	1	35	11	—	13	60	1	12	2	—	—	15	—	—	3	—	2	5	—	3	1	—	—	—	5	25	25·—	8·03	5·08	41·06	1-szy
	5	i ₄	"	IV	1	19	13	4	—	37	1	13	8	—	—	22	1	2	2	—	—	5	—	3	—	—	—	—	3	30	59·48	13·51	8·10	81·09	1-szy
	6	h ₁	"	V	1	35	33	2	—	71	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3-ci	
	7	e ₄	"	VII	2	63	16	—	—	81	—	19	6	—	—	25	—	10	5	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	40	30·86	18·51	—	49·37	1-szy
	8	d ₄	"	VII	1	25	11	3	—	40	—	10	1	—	—	11	—	4	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	15	27·50	10·—	—	37·50	1-szy
	9	e ₂	"	VIII	1	29	2	—	—	32	—	8	1	—	—	9	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	10	28·12	3·12	—	31·24	2-gi
August Krüger weterynarz Towarz. gospodarskiego	10	n ₄	"	I	1	23	19	—	—	43	1	3	—	—	4	—	6	1	—	—	7	—	1	1	—	—	—	2	13	9·30	16·27	4·65	30·22	1-szy	
	11	m ₄	"	I	1	17	8	3	—	29	—	3	2	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	7	17·24	—	6·89	24·13	1-szy	
	12	l ₄	"	II	1	74	52	1	1	129	2	56	14	—	1	73	—	7	11	—	—	18	—	3	7	—	—	10	101	56·59	13·95	7·75	78·29	1-szy	
	13	x ₁	"	II	—	28	18	5	—	51	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1·96	—	1·96	3-ci	
	14	k ₄	"	III	1	12	25	—	5	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	2·32	2·32	1-szy	
	15	g	"	III	—	36	20	1	2	59	1	10	1	—	—	12	—	2	—	—	—	2	—	3	1	—	—	4	18	20·33	3·39	6·78	30·50	6-ty	
	16	u ₂	"	IV	1	50	24	2	—	77	—	—	1	—	—	1	—	4	1	—	—	5	—	2	—	—	—	2	8	1·04	6·49	2·86	10·39	3-ci	
	17	z ₂	"	IV	1	20	32	8	—	61	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	2	—	2	5	—	—	7	9	—	3·28	11·47	14·75	3-ci	
	18	h ₄	"	V	1	67	33	2	—	103	1	31	9	—	—	41	—	19	1	—	—	20	1	5	4	—	—	10	71	39·8	19·41	9·70	68·91	1-szy	
	19	f ₂	"	V	1	73	32	10	—	116	1	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3	0·86	1·73	—	2·59	2-gi	
	20	m	"	IV	—	36	43	—	—	79	—	—	2	—	—	2	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	4	2·53	2·53	—	5·06	7-my	
	21	g ₄	"	IV	—	26	5	1	—	32	—	8	1	—	—	9	—	5	—	—	—	5	—	3	—	—	—	3	17	28·12	15·65	9·37	53·14	1-szy	
	22	f ₄	"	VII	2	59	27	—	—	88	—	5	1	—	—	6	—	3	1	—	—	4	—	5	1	—	—	6	16	6·81	4·59	6·81	18·21	1-szy	
23	c ₄	"	XI	2	16	12	—	—	30	—	7	1	—	—	8	1	1	4	—	—	6	—	1	2	—	—	3	17	26·66	20·—	10·—	56·66	1-szy		
24	s	"	XI	1	25	19	1	—	46	—	8	5	—	—	13	1	4	3	—	—	8	—	2	—	—	—	—	2	23	28·26	17·39	4·34	49·99	7-my	
25	l ₂	"	XII	1	31	4	2	—	38	1	—	—	1	—	2	—	2	—	—	—	2	—	3	—	—	—	—	3	7	5·26	5·26	7·89	18·41	2-gi	
26	n	"	XII	1	16	8	1	—	26	1	9	1	—	—	11	1	3	—	—	—	4	—	—	1	—	—	—	1	16	42·30	15·38	3·84	61·52	8-my	
Dr. J. Nowak wet. Towarz. rolnicz.	27	b ₄	"	I	1	24	3	—	28	—	8	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	33·33	—	—	33·33	4-ty		
	28	a ₄	"	X	—	29	—	—	29	—	19	—	—	—	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	65·52	—	—	65·52	1-szy	
Razem w 28 oborach					27	930	512	47	24	1540	10	233	62	1	1	307	5	82	38	—	3	128	1	40	25	2	1	69	504	19·93	8·31	4·48	32·72		
											37·03	25·05	11·12	2·12	4·16	19·93	18·51	8·81	7·42	—	12·50	8·31	3·70	4·30	4·88	4·24	4·16	4·48	32·72	W procentach					

III. Obory pełnej krwi Oldenburg.

Badal zczepil	Liczba porzadk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydla badanego i szczepionego						Z tych uznano za												Ogolem chorych i podejrzanym	W procentach				Który raz obora szczepiona?				
			rok	miesiac	buhaje	krowy	jajowki	buhajki	woły	razem	chore						podejrzanane							chore	podej- rzane	lekko podej- rzane	Ogolem					
											buhaje	krowy	jajowki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jajowki	buhajki	woły	razem							buhaje	krowy	jajowki	buhajki
Gron- kiewicz st.A.W	1	O ₃₀	1909	VII	3	13	6	1	—	23	3	11	6	—	—	20	—	2	—	1	—	3	—	—	—	—	23	87·—	13·—	—	100·—	4-ty
	2	O ₂₆	"	IV	3	18	4	2	—	27	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3·70	—	3·70	7·40	3-ci		
Krüger . T. G.	3	O ₁₅	"	III	1	9	8	3	—	21	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4·76	—	4·76	5-ty		
Razem w 3 oborach					7	40	18	6	—	71	3	12	6	—	—	21	—	3	—	1	—	4	—	1	—	1	26	29·57	5·63	1·40	36·60	
					—	—	—	—	—	—	42·86	30·—	33·33	—	—	29·57	—	7·50	—	16·66	—	5·63	—	2·05	—	—	1·40	36·60	W procentach			

IV. Obory półkrwi Oldenburg.

Lille wet. p.	1	O ₄₈	1909	II	—	1	10	—	—	11	1	4	—	—	5	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	8	45·45	27·27	—	72·72	1-szy			
kiewicz asystent c. k. Akad. wet.	2	O ₄₇	"	III	1	12	10	1	—	24	—	2	10	—	12	1	—	—	—	1	—	4	1	—	—	5	18	50·—	4·16	20·83	74·99	1-szy		
	3	O ₂₆	"	IV	—	101	61	2	—	164	—	3	—	—	3	—	2	—	—	2	1	7	—	—	8	13	1·83	1·22	4·87	7·92	3-ci			
	4	O ₃₇	"	VI	2	36	27	4	—	69	—	4	5	—	9	—	4	1	—	5	1	1	1	—	—	3	17	13·05	7·24	4·34	24·63	2-gi		
	5	O ₄₄	"	VII	—	28	40	8	—	76	—	21	28	7	—	56	—	3	6	1	—	10	—	—	—	—	66	73·68	13·15	—	86·83	2-gi		
	6	O ₄₅	"	X	2	45	37	—	—	84	2	23	18	—	—	43	—	11	7	—	—	18	—	—	—	—	61	51·19	21·42	—	72·61	1-szy		
Krüger teryn. r. gal. 7. gosp.	7	O ₁₆	"	III	30	33	17	2	—	82	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2·44	—	—	2·44	1-szy			
	8	O ₃₈	"	IV	1	12	7	8	—	28	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	2	3·57	3·57	—	7·14	3-ci			
	9	O ₁₉	"	VI	1	38	23	—	—	62	1	29	8	—	—	38	—	—	4	—	—	—	—	—	—	42	61·29	6·45	—	67·74	2-gi			
	10	O ₄₄	"	XII	1	42	9	—	2	54	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	—	—	2	4	1·85	1·85	3·70	7·40	1-szy		
Razem w 10 oborach					38	348	241	25	2	654	4	89	70	7	—	170	1	25	18	1	—	45	2	14	2	—	—	18	233	25·99	6·86	2·75	35·60	
					—	—	—	—	—	—	10·50	25·57	29·04	28·—	—	25·99	2·63	7·18	7·46	4·—	—	—	6·86	5·26	4·31	0·83	—	—	2·75	35·60	W procentach			

V. Obory pełnej krwi Schwytz.

Badał i szczepił	Liczba porządk.	Znak obory	Czas badania obory		Stan bydła badanego i szczepionego					Z tych uznano za															W procentach				Który raz obora szczepiona?					
			rok	miesiąc	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	chore					podejrzane					lekko podejrzane					Ogółem chorych i podejrzanych	chore	podejrzane		lekko podejrzane	Ogółem			
											buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woły	razem	buhaje	krowy	jałówki							buhajki	woły	razem
A. Krüger wet. T. g.	1	Sch ₃	1909	XI	—	12	12	—	—	24	—	8	10	—	—	18	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	20	75—	4·16	4·16	83·32	1-szy
Razem w 1 oborze					—	12	12	—	—	24	—	8	10	—	—	18	—	1	—	—	—	1	—	—	1	20	75—	4·16	4·16	83·32				
					—	—	—	—	—	—	—	66·66	83·33	—	—	75—	—	8·33	—	—	—	—	4·16	—	—	8·33	—	—	4·16	83·32	W procentach			

VI. Obory pół krwi Schwytz.

J. Gromezakiewicz asyst. Akad. wet.	1	Sch ₃ ^{1/3}	1909	V	2	43	23	—	—	68	2	32	19	—	—	53	—	—	—	—	—	—	5	1	—	—	6	59	77·94	—	8·82	86·76	1-szy
A. Krüger wet. T. g.	2	Sch ₃ ^{1/2}	1909	XI	—	8	4	—	—	12	—	3	3	—	—	6	—	1	1	—	—	2	—	1	—	—	1	9	50—	16·16	8·33	74·49	1-szy
Razem w 2 oborach					2	51	27	—	—	80	2	35	22	—	—	59	—	1	1	—	—	2	—	6	1	—	7	68	73·75	2·50	8·75	85—	
					—	—	—	—	—	—	100—	68·62	81·48	—	—	73·75	—	1·96	3·70	—	—	—	2·50	—	11·76	3·70	—	—	8·75	85—	W procentach		

VII. Obory bydła fryzyjskiego.

Prof. Dr. Julian Nowak wet. Tow. roln.	1	F ₁₇	1909	1	—	3	1	—	—	4	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	25—	—	—	25—	4-ty
	2	F ₀	"	5	7	24	17	—	—	48	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2·08	—	—	2·08	4-ty	
	3	F ₇	"	6	1	53	22	11	—	87	—	4	4	4	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	13·79	—	—	13·79	7-my	
	4	F ₁₆	"	8	2	45	34	—	—	81	—	31	5	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	44·44	—	—	44·44	1-szy	
	5	Fa ₄	"	10	—	7	—	—	—	7	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	28·57	—	—	28·57	1-szy	
	6	F ₁₈	"	11	1	—	34	—	—	35	—	—	24	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	68·57	—	—	68·57	1-szy	
Razem w 6 oborach					11	132	108	11	—	262	—	38	34	4	—	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	29—	—	—	29—		
					—	—	—	—	—	—	—	28·78	31·48	36·36	—	29—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29—	W procentach				

Zestawienie ogólne wyników

badania i szczepienia rozpoznawczego na gruźlicę u bydła rogatego w Galicyi w roku 1909,

Grupa	Rasa i ilość obór w grupie	Stan bydła badanego i szczepionego						Z tych uznano za																		Ogółem chorych i podejrzanych	W procentach				
								chore						podejrzane						lekkó podejrzane											
		buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem	buhaje	krowy	jałówki	buhajki	woly	razem		chore	podej- rzane	lekkó podej- rzane	Ogółem	
I	10 obór pełnej krwi Simmental	16	178	130	22	—	346	6	32	12	1	—	51	3	8	4	—	—	15	—	4	3	—	—	7	73	14.74	4.33	2.02	21.09	
II	28 obór pół krwi Simmental	27	930	512	47	24	1540	10	233	62	1	1	307	5	82	38	—	3	128	1	40	25	2	1	69	504	19.93	8.31	4.48	32.72	
III	3 Obory pełnej krwi Oldenburg	7	40	18	6	—	71	3	12	6	—	—	21	—	3	—	1	—	4	—	1	—	—	—	1	26	29.57	5.63	1.40	36.60	
IV	10 obór pół krwi Oldenburg	38	348	241	25	2	654	4	89	70	7	—	170	1	25	18	1	—	45	2	14	2	—	—	18	233	25.99	6.68	2.75	35.50	
V	1 obora pełnej krwi Schwytz	—	12	12	—	—	24	—	8	10	—	—	18	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	20	75. —	4.16	4.16	83.32	
VI	2 obory pół krwi Schwytz	2	51	27	—	—	80	2	35	22	—	—	59	—	1	1	—	—	2	—	6	1	—	—	7	68	73.75	2.50	8.75	85. —	
VII	6 obór bydła fry- zyjskiego	11	132	108	11	—	262	—	38	34	4	—	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	29. —	—	—	29. —	
VIII	1 obora pełnej krwi duńskiej	1	6	7	—	—	14	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	14.33	—	—	14.33	
IX	5 obór bydła pol- czerw. (krajow.)	12	125	55	—	—	192	1	22	5	—	—	28	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	14.58	—	—	14.58	
X	9 obór bydła ras mieszanych	4	224	116	6	16	366	1	91	23	—	3	118	—	4	9	—	—	13	—	7	1	—	—	8	139	32.24	3.82	2.18	38.24	
		118	2046	1226	117	42	3549																								
Ogółem w 75 oborach		W procentach						27	562	244	13	4	850	9	124	70	2	3	208	3	72	33	2	1	111	1169	33.95	5.86	3.12	32.93	
		W procentach						22.88	27.46	19.90	11.11	9.52	23.95	7.62	6.10	5.79	1.70	7.14	5.86	2.54	3.51	2.69	1.70	2.38	3.12	32.63	W procentach				

